

Міністерство освіти і науки України

Чернігівський державний інститут
економіки і управління

Наукова бібліотека

**Бібліотека – інформаційний
ресурс освіти:
стан та перспективи
розвитку вузівських
бібліотек**

*матеріали регіональної міжвузівської
науково-практичної конференції
4 грудня 2009 р.*

Чернігів
2009

УДК 027.7
ББК 78.3
Б 59

Схвалено рішенням Методичної ради бібліотеки
від 26.11.2009 р., Протокол № 11/09

Головний редактор	В.М. Белінська
Відповідальний редактор	Н.В. Мороз
Мовне редагування	С.Д. Шарило
Комп'ютерна верстка	Н.В. Мороз, О.П. Баклажко

Б 59

Бібліотека – інформаційний ресурс освіти: стан та перспективи розвитку вузівських бібліотек.

Матеріали регіональної міжвузівської науково-практичної конференції. – Чернігів: Бібліотека ЧДІЕУ, 2009. – 64 с.

ЗМІСТ

<i>В. М. Белінська</i> Бібліотека – соціально-значущий інформаційно-культурний центр	4
<i>С.Д. Шарило</i> Наука і освіта: складові інноваційного розвитку країни	7
<i>Ю.О. Маленкова</i> Проблеми та перспективи розвитку вузівської бібліотеки в умовах прискорення глобальних перетворень	11
<i>Н.В. Мороз</i> Обґрунтування проекту впровадження технології штрих-кодування бібліотечного фонду та відкриття нового читального залу.	18
<i>І.І. Мігаль</i> Аналіз дослідження основних показників роботи відділу обслуговування наукової бібліотеки ЧДІЕУ	26
<i>Л.С. Татаренко</i> Інноваційний підхід до справи виховання студентської молоді в бібліотеці ЧДТУ	31
<i>О.С. Морозов</i> Музейні методи роботи з книжковими пам'ятками (з досвіду роботи Музею рідкісної книги Ніжинського держуніверситету імені Миколи Гоголя).	34
<i>В.Л. Полешко</i> Аналіз діяльності бібліотек вищої школи Чернігівського методичного об'єднання	38
<i>Н.О. Карпенко</i> Формування іміджу бібліотеки як складової бібліотечного маркетингу	44
<i>Т.А. Сіденко</i> Бібліотека ХХІ століття – проблеми підвищення кваліфікації	49
<i>М.В. Ткач</i> Бібліотекар і користувач: психологічні аспекти спілкування	58
Відомості про автора	63



В.М. Белінська,
директор бібліотеки ЧДІЕУ

Бібліотека – соціально-значущий інформаційно-культурний центр

Більшість стратегічних задач, які стоять сьогодні перед вузами, тісно пов'язані з діяльністю бібліотек, як найважливішої ланки наукового і навчального процесів. До речі, бібліотека ВНЗ і є тією творчою лабораторією, від ресурсів і послуг якої багато в чому залежить якість і зміст освіти наших студентів.

Тим більш, сьогодні, в епоху ХХІ століття, ми спостерігаємо арену одночасно двох революцій: ментальної і технологічної. Перша пов'язана з процесом глобалізації і формуванням нової культурної парадигми, друга – з наслідками техногенного вибуху в сфері комунікацій.

Тут же можна згадати і третю новітню парадигму – освіти. В травні 2005 року вона змінилась від «системи, яка орієнтувалась на викладача» до «системи, орієнтованої на студента»

Ці трансформації впливають на бібліотеки і особливо на бібліотеки вузів настільки рішуче, що міняють не тільки всю систему бібліотечної роботи і бібліотечних ресурсів, а й вперше ставлять питання про «межі» бібліотечного простору і їх функції.

Сьогодні бібліотека стає часткою освітнього процесу інституту, забезпечуючи доступ своїх читачів до найрізноманітнішої інформації, у відповідності до всіх напрямків навчання.

Оглянувшись на рік минулий і вдивляючись в майбутнє хочеться відмітити головні, вузлові моменти в розвитку нашої бібліотеки, тим більш, сьогодні, в день її народження приємно згадати не таку вже й довгу, але змістовну історію створення.

Із невеликої книгозбірні у 45 примірників, бібліотека ЧДІЕУ за 17 років перетворилась в цілий бібліотечний комплекс, стала однією з кращих бібліотек області з домінантою ІКТ.

В даний час бібліотечний фонд нараховує майже 165 000 примірників інформаційних ресурсів, із них по цільовому призначенню:

Таблиця 1

Назва показника	%
Навчальна література	87%
Наукова література	10%
Художня література	4%

Бібліотека передплачує майже 150 найменувань періодичних видань і при переважно економічному спрямуванні, фонд бібліотеки по змісту універсальний. Кількість користувачів становить більше 6000. Це студенти, викладачі, аспіранти, адміністративні працівники вузу, а також студенти інших вузів.

Бібліотека гостинно відкриває двері всім, хто бажає користуватися її фондами. Для цього у нас є 6 читальних залів на 268 місць, різноманітні журнали і газети, тематичні виставки книги, картинна галерея, зустрічі з цікавими діячами культурної, художньої майстерності, високопрофесійне обслуговування користувачів – ось обличчя бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки та управління.

15 років тому назад у нас був успішно запущений проект «Електронне видання на допомогу навчальному процесу», який пройшов всі ступені росту і успішно функціонує сьогодні.

Результатом проектної діяльності є електронний каталог всіх наявних інформаційних ресурсів. Фонд електронних джерел налічує більше 1500 одиниць і відображає різноманітні галузі знань з перевагами економічної тематики.

Сьогодні для нас набагато яснішими стали завдання електронної бібліотеки:

- Необхідність її домінування і часткова заміна печатних колекцій;
- Зберігаючі функції для відновлення втрат і страхування фонду;
- Доцільність її монопольного формування для цінних видань та видань, що користуються попитом.

Бібліотекарі уже достатньо чітко засвоїли три головні речі:

1. електронна бібліотека – це один із видів інформаційних технологій, але аж ніяк не замінює бібліотеку традиційну;
2. оцифровувати ресурси необхідно в відповідності до вимог законодавства, не допускаючи порушень авторського права;
3. більш ефективно інформаційно – бібліотечне обслуговування сьогодні (і, тим більше, завтра) досягається створенням електронної бібліотеки.

Сьогодні значення інститутської бібліотеки визначається не тільки розміром і складом фонду, але і різноманітністю послуг, які вона може надати користувачеві.

Бібліотека стає базою інформаційних ресурсів і послуг, де можна інформацію перетворити в знання та вміння.

Новинкою в цьому році стало використання інформаційно – правової системи «МАУ», що наші студенти з успіхом і роблять. Для

цього на філії №1 (юридичний факультет) були установлені комп'ютери (6 одиниць) з відповідним програмним забезпеченням.

Двосторонній процес «Інститут – Бібліотека» має свій розвиток і в такій формі взаємодії як проведення «Акції нової книги», коли в інститут запрошуються представники різних видавництв зі своєю продукцією, враховуючи їх актуальність і попит веред студентів і викладачів. І ми впевнились, що подібні заходи необхідні, так як на них завжди людно. Для прикладу такі заходи ми проводили з видавництвами «Знання», «Центр навчальної літератури», «Кондор».

Бібліотека, як основний культурно – інформаційний підрозділ інституту велике значення надає придбанню та розповсюдженню культурних, духовних і етичних цінностей серед студентської молоді. Так як саме їм, нашим вихованцям, творити майбутнє.

В цьому напрямку в першу чергу необхідно відзначити виставкову діяльність. Традиційні книжкові виставки – як тематичні, так і на допомогу навчальному процесу.

Виставкове експонування документів направляє не тільки на популяризацію документних ресурсів бібліотеки, а й на інтелектуальний капітал інституту.

Крім цього, проводяться інформаційні заходи. Це також традиційні Дні інформації, в рамках яких користувачі знайомляться з новими надходженнями в фонд бібліотеки.

І не можу не сказати про роботу клубу «Райдуга», який функціонує в бібліотеці третій рік. Засідання проводяться раз в місяць в формі зустрічей з творчими і духовними напрямками різноманітних шкіл м. Чернігова.

Це і презентації книг:

- «Наріжний камінь здоров'я» автор Нерослик Л.В.
- «Мысли вслух», автор Шевченко А.В.
- «За ґратами раю», автор Конечна О.М.
- «Ніч ганьби», автор Комаров Г.Т.

Ще один напрямок роботи клубу – знайомство з талановитими людьми Чернігівщини. Творці художники – Агнеса Ляшенко, Микола Дорошенко, Василь Юдін, Анастасія Піскунова, Микола Кошель, народна майстриня Неля Ширимира. Крім того:

- Зустріч з настоятелем храму святого архистратига Михайла протоієреєм Іоанном Яремою.
- Зустріч з товариством «Родова земля».
- Зустріч з бардовською піснею, яку представляв Володимир Дудко і Сонячні барди.

Та багато – багато інших. До речі, слід підкреслити, що клуб «Райдуга» приносить всім нам райдужні зустрічі.

Підсумовуючи, хотілось би сказати, що наша бібліотека – це не просто інфраструктура, один із підрозділів інституту, а це перш за все

люди, які обслуговують студентів, створюють і наповняють інформацією електронну базу, просують і досліджують високі технології.

Людський фактор завжди мав найвищу цінність, найвищу технологію! І сьогодні, в день народження нашої бібліотеки, я хочу привітати наш колектив із святом! Хочу побажати вам натхнення, радості, творчих ідей і починань. Здоров'я вам і щастя!

Література

1. Ахметзянова Р.Н. Библиотека как часть современной образовательной среды вуза / Р.Н. Ахметзянова // Научно-технические библиотеки. - 2009. - 4. - С.12-19.
2. Земсков А.И. Будущее электронных библиотек / А.И. Земсков // Научно-технические библиотеки. - 2009. - 4. - С.26-36.
3. Кислюк Л. Аналіз структури та ступеня впровадження електронних ресурсів і баз даних бібліотек вищих навчальних закладів України / Л. Кислюк // Вісник Книжкової палати. - 2009. - 3. - С.28-32.
4. Колесникова Т. Сучасна бібліотека вищої школи очима студентів: за результатами соціологічного дослідження / Т. Колесникова // Вісник Книжкової палати. - 2009. - 7. - С.26-30.
5. Комарова Г. Менеджмент организации работы в библиотеке колледжа / Г. Комарова // Научно-технические библиотеки. - 2009. - 3. - С.81-87.
6. Кургина Н.Н. Библиотека как система: обзор научных подходов / Н.Н. Кургина // Научно-технические библиотеки. - 2009. - 2. - С.14-19.
7. Пилип Я. Роль вузівської бібліотеки в забезпеченні самостійної роботи студентів / Я. Пилип // Вища школа. - 2009. - 6. - С.67-71.
8. Чекмарьов А.О. Національна система електронних бібліотек / Чекмарьов А.О., Костенко Л.Й., Павлуша Т.П. – К.НБУ, 1998. -50 с.
9. Электронное чтение [Онлайн-библиотеки] // СНИР. - 2009. - 7. - С.36-40.
10. Ярошенко Т. Проект "Електронна бібліотека: центри знань в університетах України" - інновації через співробітництво / Т. Ярошенко // Бібліотечний вісник. - 2009. - 3. - С.3-6.



УДК 027.7
ББК 78.3

С.Д. Шарило, завідувач відділу
комплектування і наукової
обробки документів

Наука і освіта: складові інноваційного розвитку країни

Мало хто з нас, дізнаючись із повідомлень ЗМІ про нові наукові досягнення замислюється: звідки власне вони беруться. Де першоджерело могутньої зброї, чудодійних ліків, найсміливіших наукових теорій. Відповідь проста. Першоджерело всіх досягнень сучасної цивілізації – наука, яку плекають саме у ВНЗ. Сьогодні,

наука й освіта набувають безумовно пріоритетного значення.. Без їх належного рівня перехід України на інноваційну модель розвитку просто не можливий. Світовою практикою, самим життям доведено, що лише тісне поєднання освіти з наукою є запорукою забезпечення високої якості освіти. Це є провідною вимогою Болонської декларації щодо інтеграції європейської вищої освіти.

Відомо, що освіта й наука – надзвичайно важливі інструменти суспільної трансформації. Україна з понад 46-мільйонним населенням і другою за розміром у Європі територією має давні наукові традиції, високий інтелектуальний потенціал, величезну мережу академічних і науково-дослідних інститутів (лише в системі НАНУ 174 науково-дослідних інститутів, де працює 28 тисяч учених), маємо 920 вищих навчальних закладів усіх рівнів акредитації та форм власності, у тому числі 184 університети, інші дослідницькі та академічні установи. На сьогодні загальна чисельність працівників організацій України, які виконують наукові та науково-технічні роботи складає 160 тис. осіб з яких 80 тис. дослідників.

В останні роки в Україні прийнято цілий ряд документів, що мали б сприяти розвитку науки, освіти, розвитку країни на шляху до інформаційного суспільства, базованого на знаннях. Проте це далеко не так. І хоч ніхто не заперечує, що науково-технічний потенціал України є головним ресурсом виходу країни з кризи, що тільки спираючись на науку, освіту, технології та інновації, країна може вийти на європейський рівень прогресу, що без розвитку інноваційного потенціалу, відставання України від розвинутих країн стане надалі катастрофічним, але ситуація залишає бажати кращого.

Якщо ми хочемо мати нових нобелівських лауреатів, вони повинні сьогодні працювати на найсучаснішому обладнанні, і за програмами які в світі на першому плані. Але з вітчизняним фінансуванням такі умови ніколи не будуть створені. Ще одна проблема – відтік кадрів з науки. По-перше, це зовнішня міграція, відбувається «відплив розумів». Залишають країну насамперед талановиті кваліфіковані науковці. По-друге, виникла серйозна проблема внутрішньої міграції, тобто переходу фахівців із наукової до інших сфер діяльності. І це не всі проблеми які має на сьогодні наша наука.

Наука та освіта як ніякі інші сфери людської діяльності потребують оперативної, своєчасної та достовірної інформації. Вченому, досліднику, викладачеві, студенту, професіоналу потрібні потужні інформаційні ресурси: і вітчизняні і світові: швидкий, зручний, багатоаспектний доступ до світової наукової інформації – баз даних, наукової періодики, наукової літератури. Разом з тим, як відомо, стан інформаційного забезпечення вітчизняної науки та освіти далекий від ідеального, чи хоча б бажаного. Наукові інститути та вищі навчальні заклади України вже давно змирилися з фактичним існуванням в

умовах постійного бюджетного дефіциту. Не можна говорити в цих умовах про повноцінне комплектування вузівських бібліотек в достатньому обсязі науковою літературою, та науковою періодикою, особливо закордонною. Отже, для багатьох вчених вже багато років просто недоступним є результати світових досліджень. А без цього наука не може розвиватися.

Найголовніше – це розуміння того, що без науково-дослідної роботи немає нормального навчального процесу, немає виховної роботи і в цілому немає і не може бути повноцінного вищого навчального закладу. Питання такої складності швидко не вирішуються. Але поступово накопичується позитивний досвід, спираючись на який, можна прискорити рух уперед. Наукова діяльність і наукові дослідження в освіті – це надійна опора для національних інноваційних систем. Вищі навчальні заклади найчастіше становлять кістяк національної інформаційної системи.

У сучасних умовах робота більшої частини вузівських бібліотек, при хронічному дефіциті професійних кадрів, планомірна організація і систематичність у веденні науково-інформаційної роботи досить проблематичні. Щоб відбулися істотні якісні і кількісні зміни у плані науково-інформаційної роботи у вузівських бібліотеках України, необхідно на державному рівні переглянути концепцію, організаційні і методичні підходи до неї.

Перш за все, НІР (науково-інформаційна робота) вузівської бібліотеки це невід’ємна складова усієї вузівської науки і має бути в загальноінститутському плані НІР. Із світової практики відомо, що бібліотеки вищих навчальних закладів роблять вагомий внесок у розвиток бібліотечної і інформаційної науки. Найактуальніші проблеми на сьогодні – підготовка бібліотечних кадрів і безперервна освіта бібліотекарів, стратегічне і тактичне планування, контроль і оцінка ефективності роботи, організація бібліотечних фондів та інші.

Сьогодні бібліотекам потрібні професіонали, що поєднують у собі високі моральні якості, здатність працювати на стику наук, що володіють професійною мобільністю – здатністю оперативно реагувати на постійно виникаючі зміни в практичній і науковій діяльності.

Основні напрямки діяльності наукової бібліотеки ЧДІЕУ:

- методична рада наукової Бібліотеки постійно розглядає результати практичної роботи, приймає рішення, що сприяють підвищенню якості роботи в підрозділах бібліотеки;

- для ефективнішої роботи наукової Бібліотеки, проводяться соціологічні опитування, анкетування студентів, професорсько-викладацького складу вузу. Все це дає змогу вивчити думку користувачів зокрема з таких питань як: інформаційне забезпечення

навчального процесу, користування каталогами (електронним та традиційним) та інших;

- розробляється, уточнюється нормативна документація (Положення, інструкції для кожного структурного підрозділу Бібліотеки);

- для пошуку нових форм роботи і обміном досвіду працівники бібліотеки відвідують інші вузівські бібліотеки;

- щороку випускаються бібліографічні покажчики наукових праць викладачів інституту (2006р.-19 покажчиків.; 2007р.-11 покажчиків; 2008р.-9 покажчиків);

- розроблені і затверджені на методичній раді наукової Бібліотеки, практичні рекомендації для студентів всіх форм навчання «Основи бібліотечно-бібліографічних знань»;

- у 2007 році був проведений науково-практичний семінар «Інформаційні ресурси електронної бібліотеки». На семінарі були представлені доповіді які розкривали актуальні проблеми діяльності вузівської бібліотеки.

- у грудні 2008 року Бібліотека провела науково-практичну конференцію «Модель сучасної вузівської бібліотеки» присвячену 16-річчю з дня створення бібліотеки ЧДІЕУ. На конференції було представлено 12 доповідей, які розкривали важливі аспекти роботи структурних підрозділів бібліотеки.

- співробітники Бібліотеки щороку беруть активну участь у науково-практичних конференціях які проходять на базі обласного методичного об'єднання Чернігівського державного педагогічного університету ім.. Т.Г.Шевченка.

- у цьому році Бібліотекою розроблене і випущене до друку ювілейне видання «Чернігівський державний інститут економіки і управління: до 15-річчя з дня створення». - Чернігів:ЧДІЕУ,2009.- 56с.

Щороку бібліотечний фонд поповнюється науковими виданнями, які допомагають у науково-дослідній роботі, що проводиться в інституті і вимагає постійного оновлення наукової бази. На сьогодні фонд наукових видань становить 13871 примірник.

- фонд авторефератів дисертацій становить 241 примірник;

- монографії 2223 примірника;

- наукові книги 11407 примірників.

Серед монографій представлені і монографії викладачів інституту. З кожним роком їх кількість збільшується. У цьому році вийшла перша частина колективної монографії вчених інституту, в якій комплексно аналізуються проблеми формування інноваційної моделі розвитку національної економіки України.

Перетворення бібліотеки на науково-інформаційний центр інституту, її роль як провідника в інформаційному просторі ВНЗ вимагають проведення наукових досліджень, орієнтованих на

модернізацію всіх напрямків роботи. Вузівська бібліотека – багатофункціональний інформаційно-освітній центр з потужним потенціалом, великим досвідом. Першочерговим завданням бібліотеки завжди було і є задоволення інформаційних потреб користувачів. А для цього потрібно професійно розвиватися, втілювати в життя нові ідеї і задуми щодо модернізації змісту діяльності бібліотеки.

Саме бібліотеки, сьогодні і є тією рушійною силою, яка дозволить активізувати та значно прискорити роботу по формуванню доступної наукової інформації в Україні.

Література

1. Берьозкіна Н. Наукова бібліотека в умовах інформатизації суспільства / Н.Берьозкіна // Бібліотечний вісник.-2002. - №6. - С.49-52.
2. Евтух А. Наука и образование в эпоху перемен / А.Евтух // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - №9. - С.12-23.
3. Корсак К. Наука і освіта на теренах об'єднаної Європи / К.Корсак // Науковий світ. - 2003. - №11. - С.6-7.
4. Кубряк Е.Н. Развитие научно-исследовательской деятельности: предложения центральных региональных библиотек / Е.Н.Кубряк // Научные и технические библиотеки. - 2009. - №5. - С.5-18.
5. Куржна Н.Н. Библиотека как система: обзор научных подходов /Н.Н.Куржна // Научные и технические библиотеки. - 2009. - №2. -С.14 - 18.
6. Куценко В. Освіта і наука – генератори інновацій: парадигма взаємодії /В.Куценко // Економіка і держава.-2009.-№5.-С.9 - 11.
7. Николова С.Г. Роль научных библиотек и информационных центров в предупреждении кризисных ситуаций /С.Г. Николова // Научные и технические библиотеки.-2009.-№3.- С.91 - 93.



УДК 027.7
ББК 78.3

Ю.О. Малєнкова,
бібліотекар I категорії

Проблеми та перспективи розвитку вузівської бібліотеки в умовах прискорення глобальних перетворень

Динамічні перетворення в усіх сферах життя суспільства - це сучасні реалії. Світ швидко змінюється і разом з ним змінюємося ми та наші звичні уявлення. Розуміння значення бібліотек тільки як соціально-просвітницьких структур вже давно залишилося в минулому, на зміну йому прийшло бачення бібліотек як

інформаційно-комунікативних центрів, включених у світовий інформаційний простір.

Створення і функціонування єдиного інформаційно-освітнього середовища вищої освіти надає підготовці фахівців нову сучасну якість, що відповідає потребам і перспективам науково-технічного розвитку суспільства у XXI столітті, яке називають століттям знань. Якість знання - це перш за все доступність інформації.

Запитом сучасного читача є швидке одержання необхідної йому інформації у комфортних умовах. Сьогодні ВНЗ, що працює в умовах змін у навчальному й науковому процесах, чекає й від бібліотеки мобільності в забезпеченні його потреб.

Таким чином, бібліотекар повинен бути не тільки зберігачем книг і знавцем читацьких запитів, але і фахівцем у галузі новітніх цифрових технологій, провідником інформаційної культури, менеджером і маркетологом в інформаційно-бібліотечній сфері. У зв'язку з цим виникає потреба в постійному оперативному розширенні й принциповому відновленні професійних знань, умінь і навичок працівників бібліотеки.

В світі сучасних вимог вузівська бібліотека також змінюється, вдосконалюється і будує свою роботу спираючись на знання. Необхідність упровадження інноваційних технологій, розвитку наукової діяльності, як об'єктивна умова достойного перебування України в міжнародній спільноті, зумовить зростаючі потреби нових категорій читачів у науковій інформації світового рівня якості.

Залишаючись книгозбірнею, бібліотека зможе значно прискорити процес зустрічі читача з книгою, коли інформація про фонд і пошукові системи буде відображена в електронному вигляді.

Сьогодні роль вузівської бібліотеки визначається не тільки традиційними показниками бібліотечного фонду, кількістю передплачених періодичних видань, чисельністю читачів, але й рівнем комфортності доступу до інформації незалежно від її формату. Саме поєднання традиційних та електронних ресурсів визначає якісні показники розвитку бібліотеки, а задоволення інформаційних потреб користувачів у сучасній вузівській бібліотеці є лакмусовим папірцем її роботи. Одним із головних напрямків сучасної діяльності бібліотеки є забезпечення вільного доступу до інформації.

Вузівська бібліотека, в інтересах свого читача, шукає нових підходів до процесу обслуговування, вдосконалює свою діяльність, розширюючи при цьому спектр бібліотечно-інформаційних послуг, форми й зміст роботи, з метою забезпечення повноти, доступності й оперативності інформації.

Із впровадженням у роботу нових інформаційних технологій, заміною традиційних, створюється зовсім нова політика

обслуговування в бібліотеках. Інформаційні технології дозволяють змінити сутність процесу обслуговування, взаємини з користувачами, запропонувати їм принципово нові послуги.

На шляху до комплексної автоматизованої роботи бібліотеки уже неможливо зупинитися, треба постійно вдосконалювати роботу у цьому напрямку: впроваджувати більш досконалі методи роботи, обновляти техніку, переходити на нові якісні бібліотечно-інформаційні послуги, принципово інший рівень обслуговування, що сприятиме постійному відновленню різних сторін діяльності - чи то електронна видача документів, організація відкритого доступу, надання широкого спектра консультаційних послуг у читальних залах.

Вузівська бібліотека насамперед задовольняє інформаційні потреби, пов'язані з навчальною та дослідницькою діяльністю студентів і викладачів. В основі такої діяльності лежить відповідний фонд документів, інформаційно-пошуковий апарат до нього і багатопланова робота бібліотекарів та бібліографів.

Слід зазначити, що особливу гордість бібліотеки Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці становить фонд кабінету наукової юридичної літератури, який почав формуватися з того, що вся юридична література, яка надходила до бібліотеки (навчальна, наукова, періодичні видання), обов'язково потрапляла до нього.

До кабінету наукової юридичної літератури звертаються викладачі, які працюють над написанням текстів лекцій, кандидатських дисертацій, наукових статей, а також студенти, що займаються науковою роботою для підготовки до конференцій, круглих столів.

Донедавна найважливішою проблемою та завданням бібліотек вищих навчальних закладів була автоматизація внутрішніх процесів, що, безумовно, забезпечило покращення управління фондами, підвищення якості обслуговування користувачів тощо. Проте не меншої уваги заслуговує проблема бібліотеки як місця спілкування і взаємодії відвідувачів, бібліотеки як своєрідного міні-суспільного простору, а не лише як пункту отримання інформації.

Суспільство сьогодні змінюється стрімко, час вимагає миттєвої реакції на зміни. Бібліотекам потрібні професіонали — молоді фахівці, які володіють новими інформаційними технологіями, можуть реалізовувати сміливі бібліотечні проекти, набуваючи нових знань шляхом самоосвіти та професійної взаємодії. Це і участь у міжнародних, всеукраїнських, загальноуніверситетських наукових конференціях, семінарах, круглих столах, відвідання наукових бібліотек вищих навчальних закладів України у межах проведення

бібліотечних турів з метою ознайомлення з формами і методами інноваційної роботи і запозичення передового досвіду.

Завдання будь-якого вищого навчального закладу полягає не лише у передачі вихованцеві певного обсягу знань, формуванні умінь орієнтуватися у потоці інформації і користуватися нею, але й у розкритті істинного таланту молодій людині у певній сфері діяльності, вмінні знайти своє місце у світі. Вирішити це завдання може допомогти те унікальне інтелектуальне середовище, яке створюється завдяки зусиллям бібліотекарів. У бібліотеці студенти доповнюють інформацію, отриману на заняттях, розширюють кругозір новими знаннями.

Роль і значення бібліотек ВНЗ особливо зростає у зв'язку з приєднанням у травні 2005 року України до країн, що підписали Болонську декларацію.

Змінюється освітня парадигма від "системи, орієнтованої на викладача" до "системи, орієнтованої на студента". Роль викладача буде при цьому зводитися до того, щоб допомагати студенту в процесі його самостійної роботи. Бібліотеки ВНЗ мають брати безпосередню участь у вирішенні завдань, висунутих Болонським процесом.

У створеному єдиному освітньо-інформаційному просторі бібліотеки ВНЗ мають знайти свою нішу, відповідати на потреби суспільства, активно шукати і розвивати нові форми і технології роботи.

У листопаді 2003 року Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій і установ провела конференцію "Бібліотеки — серце інформаційного суспільства", на якій було зазначено, що бібліотеки— це:

- невід'ємна частина світового соціокультурного простору;
- соціальні інститути суспільства і, насамперед, освітньо-інформаційні центри, що становлять невід'ємну частину освітнього простору.

Мова йде про розгалужену систему інформаційного забезпечення навчального закладу. Тут велика роль належить Інтернету.

Важлива функція вузівських бібліотек — створення довідкового апарату. За сучасних умов вона має два аспекти:

- інформування про видання на традиційних носіях ;
- та про ресурси, до яких надається доступ в Інтернеті.

Важливо, що сьогодні змінюється уявлення про довідковий апарат бібліотеки — йдеться про електронні каталоги і покажчики усіх документів, які доступні через Інтернет, що дозволяє читачам користуватися ними у віддаленому режимі, не відвідуючи бібліотеку.

З розширенням використання електронних та телекомунікаційних технологій бібліотеки вищих навчальних закладів перетворюються на інформаційні центри.

Прагнення студентів до високоякісних знань стимулює розвиток бібліотеки, а змістовна, організована бібліотека приваблює студентів.

Хочу звернути увагу, що бібліотека, як невід'ємна частина Чернігівського державного інституту права, соціальних технологій та праці, забезпечує освітній, науково-дослідний та інформаційний процеси ВУЗУ.

Сьогодні загальний фонд нашої бібліотеки складає 89450 примірників, з яких книжковий фонд становить 69785 примірники, фонд періодичних видань - 16948 примірників. Останнім часом значна увага приділяється комплектуванню бібліотеки науковою літературою, а саме монографіями, збірками наукових статей.

На допомогу користувачам створено алфавітний, систематичний каталоги, аналітична картотека наукових статей та картотеки законодавчих актів, зібрана добірка методичної літератури з написання кандидатських дисертацій, рефератів. Постійно діють книжкові виставки за тематиками юридичної, соціальної та економічної спрямованості.

Як структурний підрозділ вищого навчального закладу бібліотека забезпечує реалізацію навчального процесу і набуває подальшого культурного потенціалу. Виконуючи комплекс поставлених завдань, вона поєднує технології різних бібліотек: навчальної, масової, спеціальної.

Бібліотеки вищих навчальних закладів у процесі переходу до нових технологій мають враховувати тенденції розвитку вищої освіти і зайняти активну позицію. Загальний шлях розвитку бібліотеки ВНЗ має враховувати перспективні варіанти використання сучасних технологій для доступу до інформаційних ресурсів і необхідність розроблення нових методів на допомогу викладачам і студентами, а головне — вивчати читацький контингент, його потреби та інтереси в інформаційному просторі.

До головних рис бібліотеки слід віднести чіткий розподіл на дві стабільні групи:

- викладацький склад ставить особливі завдання поточного комплектування і висуває певні вимоги до роботи бібліотеки (навчальної, наукової);

- студентська читацька аудиторія характеризується постійним інформаційним попитом відповідно до освіти, яку отримує.

Створення локальної автоматизованої бібліотечної мережі як складової частини університетської мережі надає бібліотеці вихід в інформаційний простір, відкриває широкі можливості для доступу до каталогів найвідоміших бібліотек світу.

Забезпечити сучасні потреби бібліотека ВНЗ може лише за умови комплексної автоматизації технологічних процесів, ведення каталогів, обробки нових надходжень, реєстрації читацьких запитів та ін.

Створення дослідницьких програм вивчення та прогнозування власного розвитку дає можливість досягти визнання бібліотеки рівноправною ланкою у процесі освіти та вихованні студента, фактично бути інформаційно-освітньою лабораторією вищого навчального закладу.

Більшість університетів та інститутів вводять нові навчальні програми і дисципліни, але необхідних підручників і посібників для цих курсів не вистачає. Лише бібліотека може якимось компенсувати обмежену кількість книг та брак інформації, забезпечуючи своїми засобами велику кількість людей.

Аналізуючи стан забезпеченості необхідною літературою, ми маємо виходити з того, що більше 90 % сучасної найновішої освітньої, наукової і науково-технічної інформації розміщується в мережі Інтернет. Тому, поряд із забезпеченням оперативного доступу до традиційних бібліотечних фондів і упровадженням нових технологій користування ними, найважливіше завдання — забезпечення реального доступу читачів до інформаційних, освітніх і наукових ресурсів, створення каталогів електронних адрес найважливіших інтернет-публікацій.

Якщо за короткий термін не завершиться створення національної інформаційної освітньо-наукової мережі, не буде забезпечено її приєднання до міжнародних інформаційних мереж — ніколи наші фахівці й наукові розробки не стануть конкурентоспроможними на міжнародному ринку.

У багатьох вузівських бібліотеках автоматизовано процеси комплектування, індивідуального обліку документів, аналізу книгозабезпеченості студентів, формування електронних баз даних, показників, списків літератури, створення електронних копій рідкісних та цінних видань для їх збереження; обслуговування читачів, видачі літератури (пластикові читацькі квитки, штрих-кодування нових надходжень та комп'ютерне замовлення літератури); пошуку літератури та формування списків літератури в електронному каталозі бібліотек тощо.

Робота бібліотеки має бути змінена докорінно, перш за все в комплектуванні інформаційних ресурсів. Політика комплектування має бути змінена і спрямована на придбання конкретних і необхідних документів, матеріалів, видань, а не на їх нагромадження.

Формування фондів в нашій бібліотеці здійснюється на основі співпраці з навчальним закладом, яка побудована на взаємній

зацікавленості сторін у поширенні серед студентів новітніх знань як основи підготовки кваліфікованих фахівців.

Велика увага приділяється комплектуванню фонду бібліотеки новими україномовними виданнями, розробленими із врахуванням вимог сучасного навчального процесу, зорієнтованими на останні наукові досягнення, самостійну роботу студентів. Продовжують надходити різногалузеві видання від студентів, викладачів, організацій у вигляді подарунків. Протягом року бібліотечний фонд поповнювався науковими виданнями, які допомагають у науково-дослідній роботі, що проводиться в інституті і вимагає постійного оновлення наукової бази. Методичною літературою бібліотека забезпечується за рахунок методичних розробок викладачів інституту.

Створення електронної бібліотеки — це стратегічне завдання, що стоїть перед вищими навчальними закладами і безпосередньо пов'язане з інноваційними напрямками їхньої діяльності.

З погляду організації відкритого доступу користувачів до інформаційного ресурсу на перший план виходить проблема створення сайту бібліотеки як основного джерела інформації для читачів, що приходять у бібліотеку віртуально. На сайті розміщуються: електронний каталог книг, дисертацій, статей, електронних публікацій, що зберігаються у фонді бібліотеки. Крім того, користувач може замовити для себе електронні копії документів із друкованого фонду, вивчити бюлетені нових надходжень умови доступу до них.

Бібліотеки ВНЗ нарощують темпи комп'ютеризації технологічних процесів, активно взаємодіють в галузі обміну інформацією як у національному, так і у світовому міжбібліотечному просторі.

Сучасне програмне й технічне забезпечення, підготовлений до змін персонал, планове впровадження інновацій та ретельно продумана організація роботи — ось передумови для успішної діяльності бібліотеки вищого навчального закладу сьогодні.

Література

1. Рогова П. Науково-інформаційне забезпечення освітньої галузі / П. Рогова, І. Хемчян, В. Здановська // Освіта України. — 2008. — С. 5.
2. Шалиганова А. Нові стандарти професії / А. Шалиганова // Бібліотечний форум України. - 2009. - № 1. - С. 35 - 39.
2. Шилюк О. Діяльність вузівської бібліотеки в умовах інформатизації суспільства/ О. Шилюк // Вища школа. - 2008. - № 5. - С. 52 - 54
3. Шкира О. Бібліотека вищого навчального закладу: сучасна модель діяльності / О. Шкира // Вища школа. - 2009. - № 7. - С. 80 - 87.



Н.В. Мороз,
*заступник директора
бібліотеки ЧДІЕУ*

Обґрунтування проекту впровадження технології штрих-кодування бібліотечного фонду та відкриття нового читального залу.

Актуальність. Проблемою для бібліотек в XXI столітті - є пошук нових шляхів створення якісних продуктів і зміцнення затребуваності в швидко змінному, змішаному і конкурентному оточенні.

Основні зміни бібліотечної інформаційної діяльності, пов'язані з тиском зовнішнього середовища (з боку інформаційної індустрії, технології) і, що найважливіше, із змінами вимог користувачів.[1].

Постановка проблеми. Наукова бібліотека Чернігівського державного інституту економіки і управління є комп'ютеризованою більше 15 років. За весь цей час накопичено великий досвід в роботі бібліотеки як інформаційного центру. З успіхом впроваджено проект "Електронний документ XXI сторіччя". Бібліотека робить все, щоб користувачам було комфортно в стінах бібліотеки - це і нові технології, нові меблі, але з ростом фонду сховища бібліотеки потребують нового приміщення для зберігання та видачі документів користувачам. Серед причин цього – ріст фонду, об'єднаний абонемент і читальний зал.

Фонд наукової бібліотеки ЧДІЕУ складає близько 165 000 примірників книг, журналів, брошур, газет та електронних джерел. Видача здійснюється традиційним способом, хоча на ринку інформаційних послуг вже існує досвід електронної видачі документів.

В зв'язку з тим, що бібліотека є відносно молодою, фонд відносно невеликий – склалося так, що абонемент і читальний зал об'єднані в одному приміщенні.

Сьогодні встала гостра необхідність роз'єднати абонемент і читальний зал та збільшити площі під фонди бібліотеки, створити комфортні умови для роботи користувачів. Разом з тим, якісно новий підхід до розкриття фондів бібліотеки і електронна видача документів, підніме на новий ступінь обслуговування користувачів.

Хочу довести до вашої уваги проект впровадження технології штрих-кодування для видачі і збереження фонду бібліотеки та роз'єднання абонементу на читальний зал і абонемент. Новий дизайн приміщень бібліотеки допоможе створити комфортні зони для роботи користувачів. Електронна видача документів підвищить статус

бібліотекаря, з фондом працюватимуть оперативно і швидко. Разом з тим, необхідно змінити дизайн приміщень бібліотеки, щоб організувати доступ до будь-якого видання. Це спричиняє за собою реконструкцію наданих приміщень.

Мета проекту. Проект передбачає створення в бібліотеці комфортних умов для користувачів, за допомогою впровадження технології штрих-кодування та відкриття нового читального залу, абонементу.

Об'єкт дослідження – наукова бібліотека ЧДІЕУ.

Предмет дослідження – впровадження технології штрих-кодування в бібліотеці.

Завданням роботи є обґрунтування процесу:

- встановлення в бібліотеці системи штрих-кодування;
- реконструкція приміщень під абонемент та читальний зал;
- розрахунки ефективності введення нової техніки і технології.

Характеристика бібліотечної галузі в Чернігівському регіоні

На прикладі Чернігівського регіону проаналізуємо стан бібліотечної галузі з приводу наявності електронних каталогів в бібліотеках вищих навчальних закладах (табл. 1).

Таблиця 1

Наявність електронних каталогів в бібліотеках ВНЗ Чернігівського регіону на початок 2009 року

№ з/п	Назва бібліотеки	Електронний каталог/кількість записів в електронному каталозі
1.	Бібліотека Ніжинського державного педагогічного університету ім. Миколи Гоголя	29177
2.	Бібліотека Ніжинського агротехнічного інституту	3890
3.	Бібліотека Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка	110048
4.	Бібліотека Чернігівського державного технологічного університету	37605
5.	Наукова бібліотека Чернігівського державного інститут економіки і управління	164525

Як видно з вищенаведеної таблиці в Чернігівській області майже всі бібліотеки ВНЗ мають електронні каталоги. Найбільша кількість електронних записів в електронному каталозі в бібліотеці ЧДІЕУ (рисунок 1).

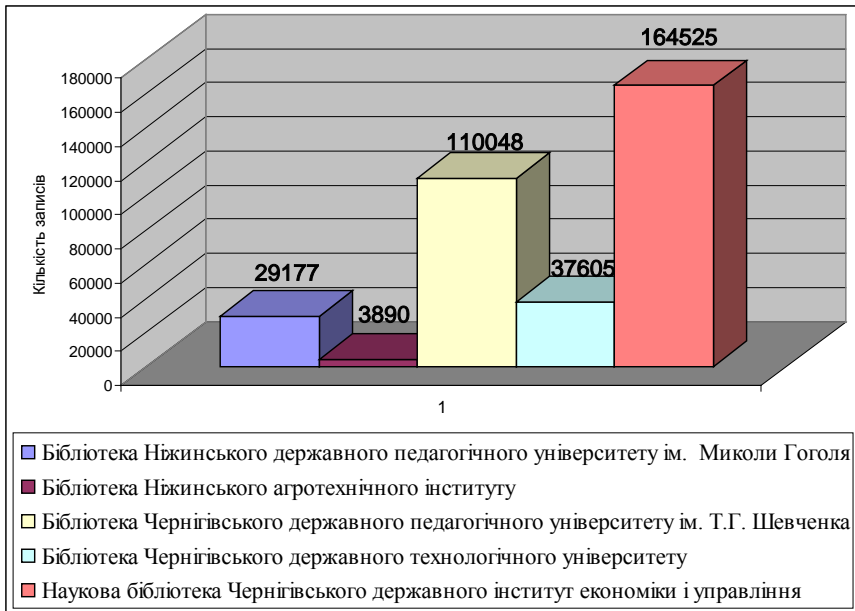


Рис.1. Динаміка електронних записів в каталогах бібліотек ВНЗ Чернігівського регіону на початку 2009 року

З діаграми бачимо, що в Чернігівській області майже всі бібліотеки ВНЗ мають електронні каталоги. Найбільша кількість електронних записів в електронному каталозі в бібліотеці ЧДІЕУ (рисунк 1).

На сьогоднішній день технологія штрих-кодування бібліотечного фонду активно впроваджується на базі бібліотеки Чернігівського державного педагогічного університету. Керівник проекту – директор бібліотеки Макарова Анна Григорівна.

Для успішного впровадження технології штрих-кодування на базі бібліотеки нашого інституту є всі організаційно-технічні передумови і умови:

- місце і роль бібліотеки у вузі;
- характер і об'єм діяльності бібліотеки;
- ступінь впровадження нових технологій;
- різноманітність інформаційних послуг бібліотеки;
- збільшення об'ємів інформаційно-бібліотечної діяльності;
- наявність локальної мережі.

Хочу довести до вашої уваги проект впровадження технології штрих-кодування для видачі і збереження фонду бібліотеки та роз'єднання абонементу на читальний зал і абонемент.

Строк реалізації – 4 роки.
Капіталовкладення - 80 000 грн.
Період окупності – 7 років.

Учасники проекту:

- наукова бібліотека Чернігівський державний інститут економіки і управління;

- постачальник: “МатріксПресс”; ФО-П Білорус А.С.;

- керівник проекту – Белінська В.М.

Обґрунтування та розробка структури управління проектом.

Склад команди проекту:

- Керівник проекту (КП) – 1 особа;

- Головний бухгалтер – 1 особа;

- координатор проекту – 1 особа

- керівник групи закупівель.

Всього: 4 особи.

Склад загальної команди управління проектом:

А) Зі сторони підприємства:

- співробітники відділу обслуговування – 8 осіб;

- співробітники відділу комплектування та наукової обробки літератури – 2 особи.

Б) Зі сторони учасників проекту, представники:

- системний адміністратор програмного забезпечення АРМ - проекту – 1 особа;

- постачальника – 1 особа.

Всього: 12 осіб.

Загальний склад “команди” проекту 16 осіб.

Побудуємо концептуальну модель проекту для більш детального дослідження його етапів.

Попередній розподіл витрат по фаза проекту:

- концепція - 1 % від вартості (800 грн.);

- розробка – 7% (5 600 грн.);

- реалізація – 80 % (68 000 грн.);

- завершення проекту – 7 % (5 600 грн.).

Всього по проекту 80 000 грн.

Графічно затрати по фазам життєвого циклу проекту зображені на рисунку 2.

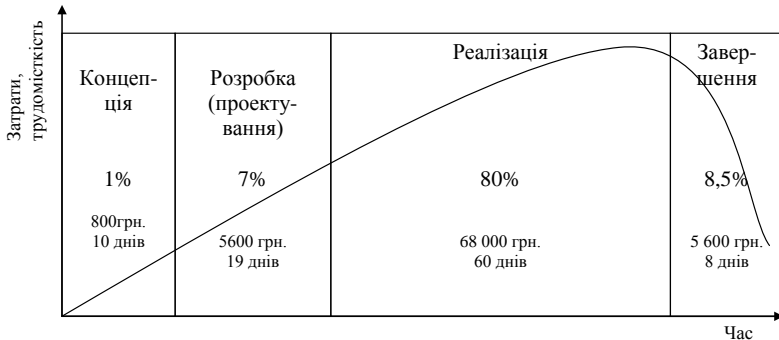


Рис. 2. Затрати по фазам життєвого циклу проекту

Строки реалізації проекту:

- концепція – 10 днів;
- розробка – 19 днів;
- реалізація – 60 днів;
- завершення – 8 днів.

В зв'язку з тим, що бібліотека знаходиться у складі інституту як бюджетної організації, то залучення одноразово всієї суми по проекту (80 000 грн.) буде обтяжливою для бюджету інституту.

Розіб'ємо потрібну суму на 4 роки таким чином:

1 рік - впровадження штрих-кодування в центральному корпусі бібліотеки:

1) Принтер TLP 2844PS термо / термотрансф 1 од.

2) Ручний лазерний мультиінтерфейсний сканер, 100 скан/хв
Symbol LS2208 - 2 од.

Витратні матеріали

3) Рулонні паперова етикетка 58*30 100 од.

4) Краска Ріббон Resign чорний для TLP 2844 (друк стійкого зображення (до 3х років)) 44 од.

2 рік - впровадження штрих-кодування по вул. Бєлова (менеджмент):

1) ПК - 1 од.

2) Ручний лазерний мультиінтерфейсний сканер, 100 скан/хв
Symbol LS2208 – 1 од.

Витратні матеріали

3) Рулонні паперова етикетка 58*30 44 од.

4) Краска Ріббон Resign чорний для TLP 2844 (друк стійкого зображення (до 3х років)) 20 од.

3 рік - впровадження штрих-кодування по просп. Миру (юридичний факультет) та обладнання для читального залу №7:

- 1) ПК - 2 од.
 - 2) Ручний лазерний мультиінтерфейсний сканер, 100 скан/хв
Symbol LS2208 – 2 од.
- Витратні матеріали*
- 3) Рулонні паперова етикетка 58*30 31 од.
 - 4) Краска Ріббон Resign чорний для TLP 2844 (друк стійкого зображення (до 3х років)) 14 од.

4 рік – відкриття читального залу №7 (центральний корпус):

- 1) Стелажі 12 од.
 - 2) Видача 1 од.
 - 3) Столи письмові 10 од.
 - 4) Стільці 20 од.
 - 5) Ремонт приміщення
- Витратні матеріали:*
- 6) Рулонні паперова етикетка 58*30 2 од.
 - 7) Краска Ріббон Resign чорний для TLP 2844 (друк стійкого зображення (до 3х років)) 1 од.

Цікаво підслідити як буде тривати проект від появи до його закінчення. Проаналізуємо 1-й рік проекту.

Фази життєвого циклу проекту по впровадженню технології штрих-кодування зображено на рисунках 3-6.

На слайді показано дати початку та закінчення кожної фази, вартість та відповідальний за кожен етап по проекту.

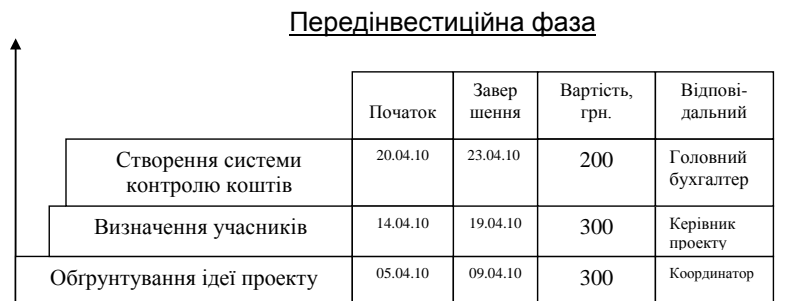


Рис.3. Етапи передінвестиційної фази

Фаза розробки проекту

	Початок	Завершення	Вартість, грн.	Відповідальний
Виявлення ризиків	13.05.10	20.05.10	1600	Менеджер
Вибір обладнання	04.05.10	12.05.10	2 000	Керівник групи закупів
Розробка проектно-кошторисної документації	26.04.10	03.05.10	2 000	Координатор

Рис. 4. Етапи фази розробки проекту

Фаза реалізації проекту

	Початок	Завершення	Вартість, грн.	Відповідальний
Установка системи штрих-кодування та її перевірка	21.06.10	12.08.10	1 300	Гол. інженер
Доставка обладнання	31.05.10	18.06.10	4 020	Кер. групи закупівель
Укладання договорів	21.05.10	28.05.10	5 300	Кер. групи закупівель

Рис. 5. Етапи фази реалізації проекту

Фаза завершення та експлуатації

	Початок	Завершення	Вартість, грн.	Відповідальний
Початок роботи	08.09.10	10.09.10	2 800	Координатор
Навчання персоналу	01.09.10	07.09.10	2 800	Координатор

Рис.6. Етапи фази завершення проекту

Ступінь ризику

Можливість появи ризикових ситуацій при впровадженні штрих-кодування та нового читального залу може бути на кожному етапі проекту.

Звернемо увагу на такі ризики:

- 1) Недостатній об'єм початкових грошових потоків - Збільшення вартості проекту та затримка введення в експлуатацію
- 2) Технологічний (Відхилення в режимі експлуатації техніки (підвищені експлуатаційні витрати, великий ступінь аварійності) - Збої у роботі мережі, зниження виробничої потужності

3) Забезпечення сировиною і енергією (Перебої постачання сировини) - Затримка процесу присвоєння штрих-кодів, що приведе до збільшення вартості проекту

Навіть, якщо ситуація є сприятливою, необхідно розробити стратегію подолання труднощів [7]. Вона включає наступні заходи:

- укладання контрактів на поставку матеріалів (сировини);
- створення резервної бази даних постачальників;
- пошук нових користувачів та постачальників;
- розширення послуг.

Економічна ефективність проекту

Розрахуємо показники, які відображають ефективність проекту.

В середньому платні послуги бібліотеки дають 15000 грн. в рік. Проект буде давати прибуток вже через 3 роки. Проект повністю окупиться на 7 році. Тобто, по проекту ми витратили 80 000 грн., а отримали 90 000 грн.

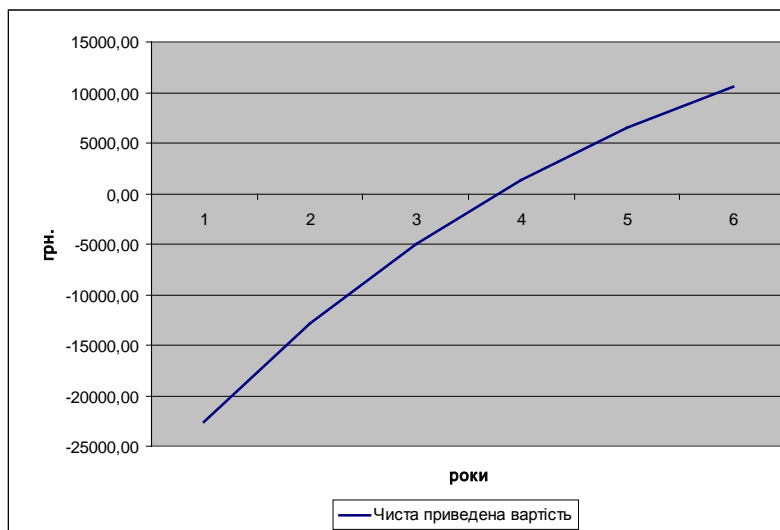


Рис. 7. Графік окупності проекту.

Проект буде з низьким відсотком окупності (0,7). Але ми не ставимо за мету досягнути комерційної доцільності проекту. Це перш за все –

1. збереження фонду бібліотеки,
2. швидке обслуговування читачів,
3. створення додаткових читацьких місць

- залучення більшої кількості читачів;
- збільшення статистичних показників (книговидача, відвідуваність).

Література

1. Капустіна Н. Забезпечення публічного доступу користувачів до електронних ресурсів у бібліотеках Харкова // Бібліотечний форум України. - №3(17). – 2007. – С. 8-14.
2. Про освіту: Закон України від 23.05.1991 р. № 1060-XII, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=1&nreg=1060-12>.
3. Евстигнеева Г.А. Формирование фонда научно-технической библиотеки в условиях развития электронных информационных технологий / Г.А. Евстигнеева // Научные и технические библиотеки. – 2009. - №2. - С. 26-37.
4. Бриндли Линн. Опыт и рекомендации Британской библиотеки: семь подходов к успеху / Линн Бриндли // Научные и технические библиотеки. – 2009. - №2. - С. 60-77.
5. Ахметзянова Р. Н. Библиотека как часть современной образовательной среды вуза / Р. Н. Ахметзянова // Научные и технические библиотеки. – 2009. - №4. - С. 12-19.
6. Управление проектами: учеб. пособие для студентов, обучающихся по специальности «Менеджмент организации» / И. И. Мазур [и др.] ; под общ. ред. И. И. Мазура и В. Д. Шапиро. — 5-е изд., перераб. — М. : Омега-Л, 2009. — 960 с.
7. Симионова Л.Б. Стратегический менеджмент / Л.Б. Симионова. – М.: Омега-Л, 2007. — 58 с.



УДК 027.7
ББК 78.38

І.І. Мігаль,
заступник директора бібліотеки

Аналіз дослідження основних показників роботи відділу обслуговування наукової бібліотеки ЧДІЕУ

Зміна парадигми освіти в травні 2005 року є підвищенням вимог до якості підготовки фахівців. Сучасний ВНЗ вимагає впровадження нових підходів до навчання, що забезпечують разом з його фундаментальністю, розвиток комунікативних, творчих і професійних компетенцій. Формування освітнього середовища ВНЗ на основі інформаційних технологій сприяє вирішенню цих завдань. Місія бібліотеки ВНЗ в її сучасному звучанні – бути центром інтегрованого інформаційного забезпечення навчального і наукового процесів – може однаково проголошуватися всіма бібліотеками.

Бібліотека знаходиться в щонайтіснішому безперервному процесі взаємодії з різними структурами ВНЗ. Виконання завдань, що стоять

перед бібліотекою, повною мірою залежить від інтеграції і координації її діяльності з факультетами, кафедрами, науковими підрозділами, відділами і службами. Бібліотека, як підсистема ВНЗ, реагує на важливі зміни, що відбуваються в навчальному закладі. Взаємодія бібліотеки і інших структур ВНЗ, перш за все факультетів і кафедр, направлена на поліпшення формування і використання ресурсів бібліотеки і на підвищення якості бібліотечних і освітніх послуг.

Про інтенсивність і якість бібліотечного обслуговування можна судити по числу зареєстрованих користувачів, показниках книговидачі і відвідувань. Відділом обслуговування було проведено дослідження з даної тематики, результати якого я хочу вам представити і познайомити з динамікою бібліотечних показників за останні п'ять років, проаналізувати читацьку базу по кількості тих, що вступають до ВНЗ, по категоріях і по спеціальностях.

Щороку після зарахування студентів, які вступили до інституту, оновлюється читацька база, у вересні - жовтні по вихідних даних навчального відділу вона корегується.

Подаю вам динаміку числа студентів, зарахованих на перший курс за останні п'ять років і загальної кількості студентів, що навчаються в нашому ВНЗ.

Максимальна кількість зарахованих була в 2007 навчальному році, оскільки були відкриті нові спеціальності: будівництво, геодезія, картографія і землеустрій. Зарахованих студентів, в цьому 2009 році, було трохи менше ніж у минулому.

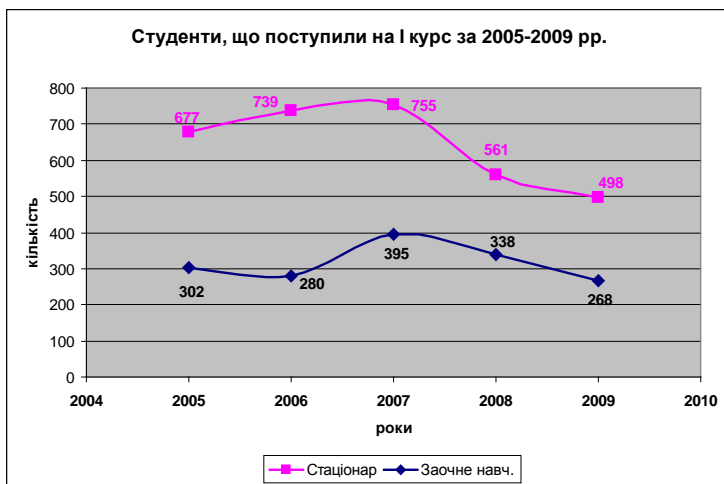


Рис. 1. Динаміка кількості студентів I курсу



Рис.2. Динаміка загальної кількості студентів

На жаль, ми спостерігаємо динаміку вибування, яка пояснюється багатьма незалежними від нас, причинами:

- це і демографічна ситуація в країні;
- введення тестування випускників;
- збільшення вартості навчання;
- зменшення кількості бюджетних місць і т. п.

Бажано окремо зупинитися і поглянути, як змінюється контингент студентів в нашому інституті.

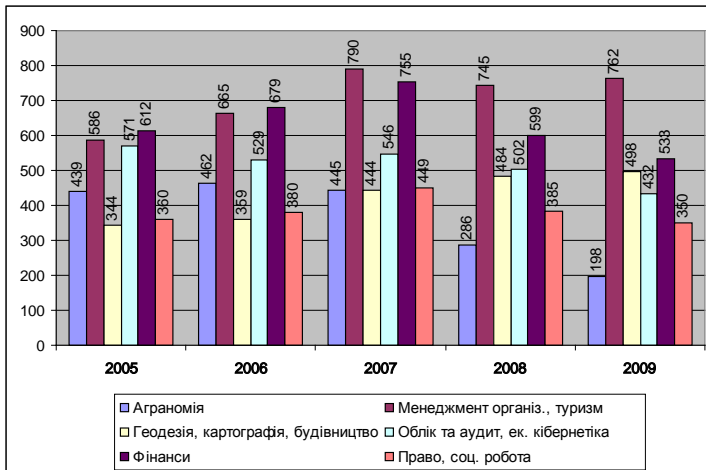


Рис.3 Контингент студентів інституту

Спеціальність менеджмент та туризм переважає над іншими спеціальностями і кількість студентів, які вступають на неї, практично не зменшується. Динаміка зростання спостерігається і з спеціальністю будівництво, геодезія і картографія. Значно зменшилася кількість тих, що поступають на агрономію, оскільки була закрита спеціальність «Аграрний менеджмент», зменшилося число студентів, які вступають на бухгалтерський облік, фінанси і право. Велику роль в цьому зіграла кількість виділених міністерством бюджетних місць.

Зміна кількості студентів тієї або іншої спеціальності веде до постійної роботи відділу обслуговування в вирішенні завдань по повнішому забезпеченню запитів користувачів, більш диференційного підходу при груповому обслуговуванні, корегуванню і складанню нових даних по книгозабезпеченості.

Подивимося на склад читацької бази по категоріях читачів.

Зараз зареєстровано 7106 читачів.

Викладачі – 211.

Стаціонар – 3395.

Співробітники – 189.

Заочне відділення – 2916.

Аспіранти – 29.

Післядипломна освіта – 302.

Інші – 52.

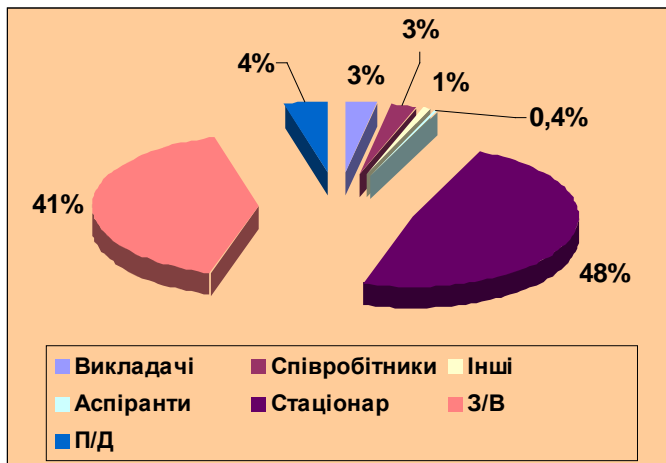


Рис.4. Склад читацької бази по категоріям читачів

Запис користувачів бібліотеки здійснюється за наказом про зарахування в інститут і протягом року проводиться велика робота по зміні бази. Особливо змінюється кількість читачів у вересні – жовтні навчального року (накази про відрахування, відновлення і так далі) і в період випуску студентів.

Різниця в кількості читачів бібліотеки і студентів, що навчаються в інституті, пояснюється числом боржників, студентів, що оформили академічну відпустку, і студентів, що закінчили ВУЗ, але не підписали обхідний лист.

На закінчення подаю дані основних показників роботи відділу обслуговування.

Таблиця 1

Рік	2005	2006	2007	2008	2009
Користувачі (ос.)	7400	4269	7226	7131	7100
Фонд (екз.)	121072	129447	140085	152148	165000
Книговидача (екз.)	178507	172523	172997	166082	166000
Відвідуваність	150310	127790	134637	126001	118000
Кількість співробітників відділу обслуг. (ос.)	15	15	13	12	9
Навантаження (вересень) відв. книговид.	720 1240	674 1210	1106 1451	1110 1603	1148 1972
Навантаження відв. книговидача	10020 11900	8519 11502	10357 13307	10500 13840	13111 18444

У зв'язку зі зменшенням кількості вступників до ВНЗ і демографічною ситуацією в Україні, змінами політики у сфері освіти, нестабільним економічним станом в країні кількість читачів і відвідуваність падає, книговидача і навантаження на працівника відділу обслуговування зростає, оскільки збільшився фонд бібліотеки, зменшився штат працівників.

Змінюючи усередині бібліотечні технології і форми обслуговування користувачів основні показники роботи бібліотеки зазнають незначних змін.

Бібліотечне обслуговування – важлива родова функція бібліотеки. Саме поява фігури читача, задоволення його потреби – тобто обслуговування – і робить бібліотеку бібліотекою в тому вигляді, якою ми звикли її бачити.

Література

1. Костенко І., Тимбровська Г. «Polonica» університетської бібліотеки / І. Костенко, Г. Тимбровська // Поляки в Ніжині. – К., 2002. – С. 50-51.
2. Потапенко М. Польськомовні стародруки релігійного характеру XVI-XVII століть у фондах бібліотеки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя / М. Потапенко // Український вимір. Збірник матеріалів з України та діаспори. – Вип. 5. – Ніжин, 2006. – С. 172-173.
3. Потапенко М. Польськомовні стародруки XVI-XVII століть з колекції «Polonica»: забута перлина університетської бібліотеки / М. Потапенко // Поляки в Ніжині. – Ніжин, 2007. – С. 64-78.
4. Чернухін К. Книжкові зібрання ніжинських греків / К. Чернухін // Грецьке православ'я в Україні. – К., 2001. – С. 160.
5. Шамрай М. Альдини в бібліотеках України: Каталог / М. Шамрай – К., 2008.



УДК 027.7
ББК 78.3

А.С. Татаренко,
директор бібліотеки ЧДТУ

Інноваційний підхід до справи виховання студентської молоді в бібліотеці ЧДТУ

Виходячи із соціального призначення вищих навчальних закладів, основною метою їх функціонування є підготовка висококваліфікованих фахівців культурно і духовно розвинених, вихованих «в дусі українського патріотизма і поваги до Конституції України» [1].

Наказ Міністерства освіти і науки України №641 від 6.08.2004, що затвердив «Примірне положення про бібліотеку вищого навчального закладу III - IV рівнів акредитації», визначив одну з найважливіших задач бібліотеки, як структурного підрозділа ВНЗ, задачу «сприяння вихованню гармонійної, морально досконалої особистості, свідомої свого громадянського обов'язку та відкритої до інтелектуального і творчого розвитку. Пропагування та розкриття за допомогою всіх бібліотечно-інформаційних засобів змісту загальнолюдських цінностей, культурно-історичної, духовної і наукової спадщини, ідеї національного державотворення» [2].

Науково-методична бібліотечна комісія при МОН України в своїх листах неодноразово вказувала на необхідність «проводити професійну цілеспрямовану культурно-просвітницьку роботу серед студентської молоді. Спрямовувати масові заходи на формування у студентів демократичного світогляду, національної свідомості,

інтересу та поваги до рідної мови, культури, традиції та звичаїв українського народу, вести пропаганду здорового способу життя. Всіляко сприяти поглибленню професійних знань, наукової і культурної ерудиції майбутніх спеціалістів, формуванню їх художньо-естетичних смаків» [3].

Бібліотека Чернігівського державного технологічного університету виконує завдання культурного виховання студентської молоді за допомогою різноманітних форм та методів роботи в співпраці з деканатами факультетів, кураторами груп та студентським клубом. На засадах щорічного плану масових заходів бібліотека проводить традиційні інформаційні і тематичні виставки, перегляди та огляди літератури, тематичні вечори, зустрічі з авторами книг за різними напрямками виховної роботи.

З 1999 року бібліотека почала використовувати нову форму виховної роботи – проведення виставок художніх робіт з різних тематичних та жанрових напрямків. Ця форма була запропонована громадою університету та с часом перетворилася на невід’ємну частку виховного процесу університету в цілому.

Ініціював проведення цих заходів старший викладач кафедри фізики університету, кандидат технічних наук, член творчого об’єднання майстрів - аматорів «Деснянська палітра» Вадим Костянтинович Багін. Перша експозиція, якою відкрилася виставкова галерея, була виставка живопису саме Вадима Костянтиновича Багіна у листопаді 1999 року.

За минулий час було організовано біля 50 виставок художніх робіт на яких було представлено :

- вишиванки народних майстринь України Агнеси Ляшенко, Наталі Черняк, Ніни Гачегової;
- живопис майстрів об’єднання «Деснянська палітра»;
- естампи поштових листівок з краєвидами Чернігова кінця 19-початку 20 століть члена Спілки дизайнерів України Людмили Посьмашної;
- прикладні роботи майстрів Будинку народної творчості;
- картини зі шкіри Олександрі Дідович;
- художні аплікації з тканини Тетяни Баженової;
- картини молодих майстрів студії Олега Сінельника у стилі «андеграунд»;
- виставка «Домашній театр ляльок» Олени Грицюк;
- виставка «Мистецькі барви індустріально-педагогічного факультету ЧТПУ» та ін.

У 2008 році на честь 1100 - річчя літописного спомину Чернігова у галереї було організовано цикл виставок:

- «Чернігів в живопису»,
- «Чернігів в прикладному мистецтві»,

«Чернігів в фотографіях».

З метою активізації патріотичного виховання бібліотека разом з Чернігівським історичним музеєм ім. В.Тарновського та його відділенням Військово-історичним музеєм організували

- виставку документів за темою «90 років української революції»;

- виставку документів та експонатів за темою «Чернігівщина в роки Великої Вітчизняної війни».

Працівники бібліотеки при плануванні роботи виставкової галереї ставлять за мету не тільки виховувати у молоді почуття любові до України та художній смак, але і прищепити молоді бажання до самостійної художньої творчості. З цією метою студенти запрошуються до участі у виставках, у різноманітних майстер-класах. Кожного року все більш студентів приймають участь у традиційних виставках прикладних робіт та виставках фоторобіт співробітників та студентів університету. Роботи талановитих студентів були представлені на персональних виставках у галереї:

«Чарівний світ олівця» Наталі Бовди (спеціальність «комп'ютерні системи та мережі»);

«Мальовничий рідний край» фотографії майбутнього менеджера Олександра Нестерця;

виставки фотографій Антона Рекуна (спеціальність «комп'ютерні системи») та Марини Калініченко (спеціальність «зварювальне виробництво»).

Відгуки про виставки у «Книзі відгуків галереї» засвідчують чималий інтерес до запропонованих експозицій не тільки у співробітників університету, а і у студентів.

За роки проведення виставок в бібліотеці напрацьована певна методика організації експозицій, відбулося багато цікавих знайомств з творчими особами, державними та громадськими організаціями міста.

Кожна експозиція галереї починається з урочистого відкриття, у котрому приймають участь автори робіт та їх друзі, студенти та співробітники університету, представники міського телебачення, радіо та газет. Авторам робіт дарують живі квіти. По можливості до експозицій додається тематична книжкова виставка. Кожна виставка експонується приблизно біля місяця. Виставкова галерея працює протягом навчального року.

Проведення такої форми роботи потребує багато часу та фізичних зусиль та все це відступам, коли бачиш вогник цікавості та задоволення в очах молоді.

Література

1. Мета і головні завдання діяльності вищого навчального закладу // Закон України «Про вищу освіту».- К., 2002.-С.82-87.

2. Основні завдання // Наказ МОНУ «Про затвердження «Примірного положення про бібліотеку вищого навчального закладу III-IV рівнів акредитації» №641 від 06.08.2004 р. - К., 2004. - С.2.

3. Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі:Збірник матеріалів наради директорів бібліотек вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. - Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2007. – 79 с.

4. Рогова, П. Стратегія розвитку освітянської бібліотечної мережі України [Текст]/ П. Рогова // Бібл. вісн. – 2004. – № 1. – С. 14–19.

5. Смаглова, Н. Науково-методична діяльність бібліотек як фактор розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів України [Текст] / Н. Смаглова // Наук. пр. Нац. б-ки імені В. І. Вернадського / редкол.: О. С. Онищенко та ін. – К.: НБУВ, 2001. – Вип.7. – С. 160–166. – Бібліогр.: 11 назв.

6. Шевченко, І. Нові підходи до організації підвищення кваліфікації бібліотекарів: розвиваємо дистанційне навчання [Текст] / І.Шевченко // Бібліотечний форум України.– 2009. – № 3. – С. 32–35.



УДК 027.7
ББК 79.1

О.С. Морозов,
*завідувач Музею рідкісної книги
НДУ ім. М. Гоголя*

**Музейні методи роботи з книжковими
пам'ятками
(з досвіду роботи Музею рідкісної книги
Ніжинського державного університету
імені Миколи Гоголя).**

Звичайно, книжкові пам'ятки – це специфічний вид документів, який потребує особливих умов зберігання та використання. Пріоритетними вимогами до рідкісних бібліотечних фондів та колекцій є, безумовно, забезпечення збереження як наявної в них інформації, так і фізичного їх стану (з огляду на вік та історичну й культурну значущість кожного окремого примірника). Музейні методи використання дозволяють знайти певний компроміс поміж двома важливими аспектами зберігання та використання стародруків. З одного боку, ми маємо можливість зробити їх доступними для задоволення культурних та інтелектуальних потреб відвідувачів (що власне кажучи, і є головним завданням бібліотечної установи) шляхом музейного експонування та екскурсійного обслуговування. З

іншого, можемо обмежити безпосередній доступ до унікальних книжкових пам'яток, що дає можливість забезпечити прийнятні умови для їх безпеки та збереження. Таким чином, не вилучаючи з науково-культурного життя суспільства, ми забезпечуємо певні умови для збереження їх для прийдешніх поколінь.

Останнім часом музейні методи роботи зі стародруками, рідкісними та цінними виданнями (книжковими пам'ятками) у бібліотеках набувають все більшого поширення.

У 1985 році на базі унікальних книжкових зібрань бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя створено Музей рідкісної книги. Ініціатива створення Музею належить колишньому ректору вузу академіку Ф.С.Арвату, директору бібліотеки Н.О.Ленченко та ніжинським науковцям. Від 1986 р. музей носить ім'я одного з ініціаторів його створення доцента педінституту, завідуючого кафедрою російської та зарубіжної літератури Григорія Петровича Васильківського (1905 – 1986).

Початок формування книжкових зібрань університету, які лягли в основу експозиції, сягає початку ХІХ ст. і тісно пов'язаний з іменами засновників Ніжинської Гімназії Вищих Наук братів Олександра та Іллі Безбородьків. З нагоди відкриття у 1820 році цього навчального закладу, нащадок засновників, відомий меценат та його почесний попечитель О.Г.Кушелєв-Безбородько, подарував Гімназії перші 2500 томів унікальних видань російської та європейської літератури ХУІІ-ХУІІІ ст. з фамільної бібліотеки. Згодом фонди бібліотеки поповнювали нові надходження від різноманітних благодійників, спеціальна література, навчальні посібники, передплатні та періодичні видання. Після реорганізації Гімназії у Ніжинський історико-філологічний інститут у 1875 році, бібліотека придбала цінні книжкові зібрання професорів Московського університету С.П.Шевирьова (1806-1864), Лейпцизького – Ф.-В.Річля (1806-1876), директора Санкт-Петербурзького історико-філологічного інституту І.Б.Штейнмана (1819-1872). Невдовзі її склад поповнили дублетні примірники польських стародруків з бібліотеки Варшавського університету та рідкісні палеотипи та стародруки ХУІ-ХУІІІ ст. з бібліотеки Ніжинського Грецького Олександрійського училища. Пізніше, у 1920-1930 рр., надійшли цінні приватні бібліотеки професорів Ніжинського історико-філологічного університету І.Г.Турцевича (1856-1930), М.Н.Бережкова (1850-1934), К.Ф.Радченка (1872-1908), академіка В.І.Резанова (1856-1930) та ін. Формувався унікальний рукописний фонд бібліотеки, де містилися документи Х-ХІХ ст., у тому числі грецькі рукописні Євангелія Х-ХІ ст., окремі редакції козацьких літописів, автографи М.В.Гоголя тощо. На жаль, ці унікальні рукописи та інші стародруки впродовж 1930-1950-х рр. безжалюбно вилучалися з Ніжина і перебувають тепер у книгозбірнях

інших наукових центрів. На сьогодні, за нашими попередніми оцінками, загальний обсяг фонду книжкових пам'яток НДУ імені Миколи Гоголя становить близько 20 тисяч одиниць зберігання. Цей факт, як і те, що книгозбірня університету, маючи 189-річну історію, є найдавнішим науково-просвітницьким бібліотечним закладом України, безумовно робить її унікальним історико-культурним явищем.

У двох невеликих залах Музею представлено понад 3500 цікавих експонатів, що репрезентують унікальне книжкове зібрання бібліотеки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Тут можна побачити рідкісні примірники видань творів Платона (Венеція, 1513 та 1517 рр.), «Іліаду» та «Одіссею» Гомера (1544 та 1743 рр.), «Енеїду» Вергілія (1567), «Хроніку Польщі» (Краків, 1521), класичні видання XVII ст. творів європейських мислителів Ніколо Макіавеллі («Государ»), Томаса Гоббса («Левіафан»), Френсіса Бекона тощо. Широко представлені слов'янські кириличні стародруки, зокрема книги митрополита Петра Могили «Православне сповідання віри» (Москва, 1696), архієпископа Лазаря Барановича «Лютня Аполлонова» (Київ, 1671) та «Труби словес проповідних» (Київ, 1674), Антонія Радивіловського «Вінець Христов» (Київ, 1688), Симеона Полоцького «Псалтир царя Давида, ріфмами переложенная» (Москва, 1680), Стефана Яворського «Камінь віри» (Київ, 1730), Дмитрія Туптала-Ростовського «Життя Святих» (Київ, 1705 та 1764 рр.), навчальна література XVII-XVIII ст. («Лексикон триязичний» Ф.Полікарпова, Москва, 1704 р., факсимільні видання «Граматики» Мелетія Смотрицького 1614 р. та «Букваря» Каріона Істоміна 1699 р., «Арифметика» Леонтія Магницького, Москва, 1703 р., «Феатрон или позор исторический» В.Страттемана, СПб., 1720 р., «Географія генеральная» Б.Вареніуса, Спб., 1718 р.), прижиттєві видання наукових праць М.В.Ломоносова тощо.

Широко представлені в експозиції видання, присвячені історії книги, давньоруського літописання та книгодрукування в Україні (перші видання «Повісті временних літ», «Руської правди», «Слова о полку Ігоровім», репринтні відтворення «Остромирова Євангелія» 1056-1057 рр., «Ізборника» князя Святослава 1073 р., «Пересопницького Євангелія» 1556 р.), перші видання козацьких літописів («Самовидця», Самійла Величка, Григорія Грабанки, «Щоденник» Миколи Ханенка), праці з української історії та історіографії («Опис України» XVII ст. Гільома Левассера де Боплана, «Історія Русів» невідомого автора, «Історія Малої Росії» Д.Бантис-Каменського, 5-томна «Історія Малоросії» М.Маркевича, праці та історичні монографії О.Бодяньського, М.Костомарова, Д.Мордовцева, Д.Яворницького, О.Лазаревського). Окремий розділ експозиції присвячений науковій спадщині академіка Михайла Грушевського, де

представлені класичні праці всесвітньо відомого вченого: десяти томна «Історія України-Руси», «Нарис історії Київської землі», «Історія української літератури», «Ілюстрована історія України».

Справжніми перлинами експозиції є книги – дарунки авторів та видавців. Серед них бачимо книги, подаровані мореплавцем Юрієм Лисянським, російським придворним поетом Гавриілом Державінім, директором Ніжинського Ліцею Іваном Орлаєм, відомими грецькими меценатами та просвітителями братами Зосимами, випускниками Ліцею, поетом та перекладачем Миколою Гербелем і військовим інженером-мостобудівником Дмитром Журавським, письменником та першим перекладачем Євангелія українською мовою Пилипом Морачевським, професором Московського університету правознавцем Петром Редкіним тощо. Окремі тематичні розділи присвячені французькій літературі доби просвітництва XVIII ст. (прижиттєві видання книг Вольтера, Монтеск'є, Гельвеція, славнозвісний 30-томний енциклопедичний словник Даламбера та Дідро 1751 р.), працям видатних викладачів та вихованців Ніжинської вищої школи, українській та російській літературі XVIII-XIX ст. Заслуговує на увагу підбірка творів Т.Г.Шевченка, зокрема три видання «Кобзаря» великого українського поета: петербурзьке 1867 р., празьке 1876 р. з передмовою письменників Тургенєва та Полонського та київське 1918 р. (часів Української Народної Республіки). Українська художня література та публіцистика представлена раритетними виданнями творів Г.Сковороди, І.Котляревського, П.Куліша, М.Драгоманова, І.Нечуй-Левицького, О.Кониського, М.Вовчка, Л.Українки, І.Франка.

Найпопулярнішими розділами музейної експозиції є краєзнавчі, де представлена література з історії рідного краю. Великим попитом у науковців та студентів, що вивчають історію рідного краю, користуються описи Чернігівщини та її старожитностей О.Шафонського, архієпископа Філарета (Гумілевського), Д.Самоквасова, О.Русова, М.Домонтовича, генеалогічні та геральдичні дослідження Г.Мілорадовича та В.Модзалевського, матеріали з історії Ніжина та Ніжинщини, місцевого самоврядування XVII-XIX ст.

Музей рідкісної книги Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя щорічно відвідують сотні гостей, в тому числі учасники міжнародних наукових конференцій та іноземні делегації. Традиційними стали відвідання Музею студентами-першокурсниками та надання консультацій викладачам, студентам університету та учням шкіл міста при написанні ними наукових та конкурсних робіт. У планах роботи Музею на найближчий період – оновлення музейного обладнання, проведення науково-пошукової роботи з метою вивчення фондів бібліотеки, складання анотованих наукових описів

та каталогів стародруків із зібрання Ніжинського університету, часткова реекспозиція Музею з метою виявлення та використання унікальних фондкових колекцій, перетворення Музею в активно діючий науково-дослідницький центр.

Література

1. Добиаш М. Заметки об основной библиотеке Нежинского историко-филологического института кн. Безбородко / М. Добиаш // Известия историко-филологического института князя Безбородко в Нежине. – Т. XV. – 1894. – С.3.
2. Литвиненко Л. Наша бібліотека / Л. Литвиненко // Рідна школа – № 8, серпень 2008 р. – С. 50-53.
3. Сенченко Н. Музей рідкісної книги/ Н. Сенченко // Рідна школа – № 8, серпень 2008 р. – С.54-56.
4. Костенко І., Тимбровська Г. «Polonica» університетської бібліотеки / І. Костенко, Г. Тимбровська // Поляки в Ніжині. – К., 2002. – С. 50-51.
5. Потапенко М. Польськомовні стародруки релігійного характеру XVI-XVII століть у фондах бібліотеки Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя / М. Потапенко // Український вимір. Збірник матеріалів з України та діаспори. – Вип. 5. – Ніжин, 2006. – С. 172-173.
6. Потапенко М. Польськомовні стародруки XVI-XVII століть з колекції «Polonica»: забута перлина університетської бібліотеки / М. Потапенко // Поляки в Ніжині. – Ніжин, 2007. – С. 64-78.
7. Чернухін К. Книжкові зібрання ніжинських греків / К. Чернухін // Грецьке православ'я в Україні. – К., 2001. – С.160.
8. Шамрай М. Альдини в бібліотеках України: Каталог / М. Шамрай – К., 2008.
9. Морозов О. «Альдини» у бібліотечному зібранні Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя / О. Морозов // Ніжинська старовина – 2009. – Вип. 8(11). – С. 121-134.



УДК 027.7
ББК 78.3

В.А. Полешко, *провідний методист
бібліотеки ЧДПУ ім. Т.Г. Шевченка*

Аналіз діяльності бібліотек вищої школи Чернігівського методичного об'єднання

На сучасному етапі в умовах розвитку інформаційно-комунікативних технологій та інтенсивного зростання інформаційних ресурсів від бібліотечних установ вимагається постійне оновлення традиційних функцій та впровадження інноваційних форм і засобів задоволення інформаційних потреб суспільства та надання необхідних послуг користувачам. Реалізація цих завдань потребує оптимізації функціональних, технологічних, сервісних та організаційних процесів діяльності бібліотеки, що забезпечується

всією системою бібліотечного управління, у т. ч. – із застосуванням методичного інструментарію. Тому методична служба як феномен бібліотечної справи не тільки не зникла в умовах реформування державного устрою в Україні, але й забезпечила відповідне реагування на кардинальні перетворення в суспільстві.

Чернігівське обласне об'єднання бібліотек ВНЗ було створене на основі наказу Міністерства освіти та науки України за № 121 від 14 березня 2001 року для удосконалення методичного керівництва бібліотеками вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації. За регіональною ознакою об'єднання віднесене до Київської методичної зони.

До складу методичного об'єднання Чернігівського регіону входять шість бібліотек:

- бібліотека Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка;
- бібліотека Чернігівського державного технологічного університету;
- бібліотека Чернігівського державного інституту економіки та управління;
- бібліотека Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя;
- бібліотека Ніжинського агротехнічного інституту;
- бібліотека інституту права, соціальних технологій та праці.

Основними напрямками діяльності методичного об'єднання є:

- аналітичний: підготовка та аналіз звітів роботи бібліотек методичного об'єднання та визначення пріоритетних напрямків розвитку книгозбірень;
- інноваційний: вивчення і впровадження новітніх інформаційних технологій;
- консультативно-методичний: координація роботи бібліотек методичного об'єднання, надання усних та письмових довідок;
- соціологічний: проведення соціологічних досліджень з питань бібліотечно-бібліографічного обслуговування користувачів, складу читацької аудиторії, інтересів і запитів користувачів, пропозицій щодо вдосконалення бібліотечно-інформаційного сервісу;
- підвищення кваліфікації: проведення науково-практичних конференцій, занять, тренінгів.

У зоні уваги методичного центру постійно знаходиться питання статистичного та фактичного аналізів основних показників і змісту роботи книгозбірень. Це оглядово-аналітичні матеріали.

Пропонуємо Вам ознайомитися з основними показниками роботи бібліотек нашого методичного об'єднання за минулий рік.

Протягом 2008 року бібліотеки об'єднання надали послуги 32317 користувачам (за єдиною реєстраційною картою), обслуговано 91557 користувачів (фактично обслужених), яким було надано 2441689 документів. Порівняно з 2007 роком кількість читачів зменшилась, відповідно зменшилась і книговидача.

Аналізуючи склад користувачів, варто зазначити, що із загальної кількості 32 тис. 317 чоловік більшість складають студенти 28150 (87,1%), викладачі та співробітники - 2397(7,4%), сторонні - 1771 (5,5%).

Однією з традиційних форм роботи з користувачами залишається МБА. Через відділ МБА отримано 871 книг, надано іншим бібліотекам 4 документа, кількість абонентів 49. Беззаперечним лідером тут є бібліотека ЧДІЕУ, яка протягом звітного року надала послуги 37 користувачам, отримала – 314 примірників.

Таблиця 1

Назва бібліотеки	Читачі за єдиною реєстрацією	Кількість відвідувань	Книговидача
Бібліотека Чернігівського державного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка	7226	251579	503984
Бібліотека Чернігівського державного технологічного університету	4891	167468	338945
Бібліотека Чернігівського державного інституту економіки і управління	7131	244369	383011
Бібліотека Ніжинського державного університету імені М. Гоголя	8021	484534	907417
Бібліотека Ніжинського агротехнічного інституту	2580	39090	93069
Бібліотека інституту права, соціальних технологій та праці	2468	105915	215263
Всього	32317	1292955	2441689

Загальний фонд об'єднання нараховує 2391151 примірників. Найбільший фонд має бібліотека НДУ імені Миколи Гоголя 1048527 екземплярів. Дві бібліотеки мають фонди рідкісних та цінних видань кількість, яких становить 7457 томів.

У 2008 році спостерігалась тенденція зменшення об'ємів комплектування через недостатнє фінансування. Протягом звітного періоду до бібліотек об'єднання надійшло 48728 документів, що в порівнянні з 2007 роком на 10707 (22%) примірників менше. Можна відзначити зростання в фондах наших бібліотек документів на

електронних носіях, кількість яких по об'єднанню становить 1616 штук. Загальна кількість коштів затрачених на придбання книг, складає 430586 грн., на передплату періодичних видань 248832,1 грн., це в порівнянні з минулим періодом на 266907,28 грн. (28%) менше. Найбільше коштів на комплектування виділено бібліотекам НДУ імені Миколи Гоголя – 227990 грн. та ЧДТУ – 172215 грн. Для покращення комплектування більшості бібліотек проводять акції «Подаруй бібліотеці книгу».

Якщо говорити про інформаційно-бібліографічне обслуговування, то тут динаміка позитивна. За 2008 рік бібліотеками об'єднання надано користувачам 124945 довідок, з яких 46799 тематичні, а 11457 (10%) виконані в автоматизованому режимі. Якість інформаційно-бібліографічного обслуговування багато в чому залежить від наповнення електронних каталогів. Загальна кількість описів в ЕК становить 354365.

Інформаційно-бібліографічне обслуговування здійснюється шляхом проведення Днів інформації, Днів кафедр, дипломників, фахівців тощо. Протягом року бібліотеками об'єднання було проведено 60 таких заходів, наприклад: «День кафедри дошкільної педагогіки», «День кафедри музичної педагогіки» (НДУ імені Миколи Гоголя), Дні спеціаліста «Розвиток аграрного виробництва та аграрного бізнесу в Україні» (Ніжинський агротехнічний інститут), «День дипломника» для майбутніх фахівців з товарознавства та комерційної діяльності, фінансів та промислової електроніки (ЧДТУ). Проводиться інформування науковців та керівництво про наявні ресурси, інформаційне забезпечення науково-дослідницької роботи та бібліографування наукових доробок професорсько-викладацького складу вузів. В багатьох бібліотеках об'єднання, серед щорічних видань – бібліографічні та біобібліографічні показники: «Календар знаменних та пам'ятних дат», «Боровик Анатолій Миколайович (До 60-річчя з дня народження доктора історичних професора завідувача кафедри педагогіки і методики викладання історії)», «Титани Відродження», «Література Стародавнього світу» (ЧДПУ імені Т.Г. Шевченка).

Сучасна вузівська книгозбірня є також культурно-виховним центром для молоді. Бібліотеки нашого об'єднання беруть активну участь у виховному процесі, проводячи тематичні виставки, відкриті перегляди, бібліографічні огляди та інші культурно-просвітницькі заходи, яких протягом звітного року проведено понад 1 тис. Найчастіше використовуються такі форми роботи з читачами: вечори (пам'яті, урочисті, історичного портрета), читацькі конференції, бесіди, огляди. У бібліотеці ЧДІЕУ працює Клуб цікавих зустрічей «Радуга». За 2008 рік було проведено вісім засідань-зустрічей з талановитими, творчими, духовними особистостями.

У бібліотеках ЧДТУ та ЧДІЕУ функціонують виставкові галереї, де постійно демонструються перегляди світлин, малюнки художників, експонати народно-прикладного мистецтва та інше.

Повноцінне інформаційне забезпечення користувачів на сучасному етапі вже неможливе без використання інформаційно-комунікативних технологій, які сприяють підвищенню культури обслуговування, дозволяють вести глибокий пошук, оперативно отримувати потрібну інформацію і розширювати асортимент послуг, що надаються книгозбірнями. Тому перед сучасними бібліотеками стоїть вагоме завдання: сформувати комп'ютеризоване середовище шляхом комплексної комп'ютеризації бібліотечно-бібліографічних процесів і тим самим забезпечити входження бібліотек вузів у вітчизняний і світовий інформаційний простір.

Якісно змінилось технічне оснащення бібліотек об'єднання, кількість комп'ютерів складає 93, серед інших технічних засобів 6 сканерів, 23 принтери, в деяких бібліотеках є ксерокси. Чотири книгозбірні мають доступ до мережі Інтернет, п'ять мають сторінки на сайтах. На жаль, матеріально-технічна база багатьох бібліотек вузів не відповідає сучасним вимогам обслуговування користувачів.

Ефективність роботи бібліотек визначає кадровий склад. Всього в штаті 6-ти бібліотек об'єднання нараховується 171 працівник, з вищою освітою – 124 (72,5%), в т.ч. з вищою бібліотечною освітою – 41 (24%), з початковою вищою – 14 (8%), в т.ч. спеціальна – 11 (6,4%). За стажем роботи працюють до 3 років – 23 (13%) працівників, 3-9 років – 56 (33%), 10-20 років – 31 (19%), понад 20 років – 60 (35%) чоловік. В усіх бібліотеках об'єднання працюють над підвищенням кваліфікації. Протягом року враховувались нові пріоритети в змісті професійного навчання, використовувались дієві форми підвищення кваліфікації такі, як: інформаційні огляди, години цікавих повідомлень, майстер класи, творче спілкування з колегами, заняття-практикуми та багато іншого. Враховувалась диференціація проведення занять у відповідності до категорій фахівців.

Значному підвищенню кваліфікації персоналу бібліотек об'єднання сприяли уже традиційні науково-практичні конференції, з урахуванням диференційованого підходу до представників різних відділів бібліотек. У 2008 році було проведено науково-практичну конференцію, зорієнтовану на працівників відділів комплектування та обробки літератури бібліотек об'єднання, на тему «Традиції та новачі удосконалення довідково-бібліографічного апарату бібліотеки вищого навчального закладу», а у грудні цього ж року в бібліотеці ЧДІЕУ - науково-практичну конференції «Модель сучасною вузівської бібліотеки», присвячену 16- річчю з дня створення книгозбірні.

З огляду на вищевказане, можна зробити висновок, що бібліотеки Чернігівського методичного об'єднання добре розуміють завдання,

які ставить перед ними сучасна система освіти. Книгозбірні, поза всяким сумнівом, знають свої першочергові перспективи та прагнуть найефективніше виконувати свою головну задачу – створення надійної інформаційної бази для подальшого удосконалення навчального процесу та розвитку науки у ВНЗ, розширення доступу до інформації всім бажаним. Розвиток нових інформаційних технологій бібліотеки об'єднання пов'язують з кооперацією та координацією діяльності з іншими бібліотеками регіону з метою всебічного задоволення користувачів інформацією.

Література

1. Ванев, А. Н. Методическое обеспечение библиотечной деятельности [Текст] / А. Н. Ванев; С.-Петербург. гос. ун-т культуры и искусств. – М. : Профиздат, 2001. – 140 с. – (Соврем. б-ка; Вып. 10).
2. Дригайло, В. Г. Основы управления библиотекой высшего учебного заведения [Текст] : науч.-практ. пособие / В. Г. Дригайло, Е. В. Башун, В. Н. Вольнец. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Либерия, 2004. – 328 с.
3. Василенко, О. Статистична інформація в бібліотечному маркетингу [Текст] / О. Василенко // Бібл. вісн. – 2009. – № 5. – С. 3–8.
4. Рогова, П. Стратегія розвитку освітньої бібліотечної мережі України [Текст] / П. Рогова // Бібл. вісн. – 2004. – № 1. – С. 14–19.
5. Смаглова, Н. Науково-методична діяльність бібліотек як фактор розвитку бібліотечно-інформаційних ресурсів України [Текст] / Н. Смаглова // Наук. пр. Нац. б-ки імені В. І. Вернадського / редкол.: О. С. Онищенко та ін. – К.: НБУВ, 2001. – Вип. 7. – С. 160–166. – Бібліогр.: 11 назв.
6. Шевченко, І. Нові підходи до організації підвищення кваліфікації бібліотекарів: розвиваємо дистанційне навчання [Текст] / І. Шевченко // Бібліотечний форум України. – 2009. – № 3. – С. 32–35.



Н.О. Карпенко,
завідувач відділом

Формування іміджу бібліотеки як складової бібліотечного маркетингу

З другої половини ХХ століття у світовій практиці науково-інформаційна діяльність починає виділятися в самостійний сектор економіки – інформаційну індустрію. Невід’ємним елементом інформаційного сектору стає маркетинг, як головний фактор інформаційного бізнесу, який визначає стратегію діяльності кожної інформаційної фірми, у тому числі і бібліотеки.

В основі слова “маркетинг” лежить слово “ринок” (англійське market). Звичайна трактовка маркетингу вміщує в себе об’єднання п’яти Р: PEOPLE (люди), PRODUCT (продукт, товар), PRICE (ціна), PLACE (місце), PROMOTION (просування). Ф.Котлер визначає маркетинг як вид людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб клієнтів для досягнення основних цілей організації. Іноді маркетинг отожднюють тільки з комерційною діяльністю збуту, тому у більшості бібліотекарів уявлення про маркетинг звучується до комерціалізації окремих напрямків бібліотечної діяльності та введенням платних послуг. Але існує принципова різниця між комерційним та соціальним маркетингом.

Використання в інформаційній діяльності комерційного маркетингу може негативно вплинути на соціальні аспекти отримання інформації, а саме, зробити її недоступною для окремих груп користувачів. Це протиречить традиційним цілям функціонування бібліотеки. Тому в інформаційному обслуговуванні переважає соціальний маркетинг, спрямований не стільки на отримання прибутку, скільки на виявлення і максимальне задоволення інформаційних потреб, забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів і, саме завдяки цьому, отримання додаткових позабюджетних коштів.

До числа найбільш важливих маркетингових робіт, які знаходять застосування в бібліотеках, належать: вивчення ринку інформаційних продуктів та послуг, дослідження потреб користувачів в інформації та документах, визначення каналів збуту, складання аналітичних обзорів, стимулювання розповсюдження відомих та створення нових послуг, організація зв’язків з громадськістю, формування іміджу.

За останнє десятиріччя поняття імідж (з англійської image – образ) стрімко увійшло в наше життя. У свідомості сучасної людини формується уявлення про імідж як про певну цінність, від наявності та якості якої залежить як життєвий успіх, так і успіх будь-якої діяльності, індивідуальної чи колективної.

Нерідко іміджем називають цілеспрямовано чи стихійно створену форму відображення об'єкту в свідомості людини.

Коли йдеться про корпоративний імідж, до якого можна віднести і імідж бібліотеки, то його визначають як свідомо проектуємий в інтересах фірми образ, що базується на особливостях діяльності, внутрішніх закономірностях, перевагах, якостях і характеристиках, який упроваджується у свідомість чи підсвідомість цільової аудиторії, відповідає її очікуванням і відрізняє дану організацію від аналогічних. Деякі бібліотекарі вважають, що без підвищення заробітної плати, покращення матеріально-технічної бази, припливу кваліфікованих кадрів не має сенсу говорити про імідж. Але роботу по створенню іміджу потрібно починати з себе: змінювати свій образ мислення, зовнішній вигляд, підвищувати професійний рівень, самоповагу. Імідж створюється спільними зусиллями всіх працівників без винятку. Тому насамперед потрібно створити імідж всередині фірми.

Розглянемо основні характеристики іміджу. По-перше, імідж – це соціальне явище, він не існує на рівні окремої людини, тобто об'єкт повинен бути відомий певній аудиторії, викликати до себе інтерес і повагу. Імідж не є чимось постійним, його атрибути перетворюються, видозмінюються відповідно змінам у самому носії чи у груповій свідомості, тому імідж є динамічним. Важливою особливістю іміджу є його активність, яка виражається в наявності впливу на емоції, свідомість, діяльність та вчинки людини. Ще однією важливою характеристикою іміджу є його функціональність. Імідж не є самоціллю. Коли ми займаємося його створенням чи покращенням, передбачається, що позитивний імідж нам потрібен для досягнення певних цілей, він допоможе зробити більш успішною нашу діяльність. Саме це і виправдовує зусилля по створенню та покращенню іміджу.

Імідж бібліотеки має включати такі складові:

- імідж управлінський і фінансовий, або наскільки ефективно вона керована;
- імідж товару та послуг, або наскільки вони необхідні, дешеві та якісні;
- імідж громадський, або наскільки бібліотека активна як член громади;
- імідж внутрішній, або імідж співробітників бібліотеки;
- імідж роботодавця, або чи добре оплачується наймана праця, як керівництво ставиться до працюючих.

Найважливішими факторами, які впливають на імідж бібліотеки навчального закладу, є достатня забезпеченість якісною науковою та навчальною літературою, що відповідає вимогам освітнього процесу; доступність інформаційних ресурсів; оперативне і повне бібліотечно-бібліографічне обслуговування; комфортність отримання інформації.

Формування позитивного іміджу напряду залежить від розвитку маркетингових комунікацій (public relations) – сукупності сигналів, які виходять із бібліотеки на адресу різних аудиторій, кроки до взаємного порозуміння та співробітництва між бібліотекою і користувачами. В арсеналі бібліотек завжди були заходи, які відносяться к засобам PR – це виставки, презентації, конференції, публікації в періодичних виданнях, виступи на радіо, телебаченні тощо. Рівень проведення цих заходів впливає на імідж бібліотеки як організатора.

Об'єктами чи цільовими групами “паблік рілейшнз” виступають різноманітні категорії. Насамперед, це користувачі бібліотеки – люди, яким вона потрібна, якій вони довіряють, знають про її можливості. Саме їх в першу чергу інформують про нові напрямки діяльності, нові послуги, плани і перспективи.

Особливої уваги потребують ті групи населення, які по будь-яким причинам не відвідують бібліотеку. Це потенційні користувачі, які можуть стати постійними, якщо будуть впевнені в корисності та доступності її послуг.

Наступна, дуже важлива група у списку “ПР”,– адміністрація вищих та фінансових органів. Люди, які визначають бібліотечну політику, місцева, регіональна влада, повинні мати повну уяву про діяльність бібліотеки, масштабність її послуг, популярність серед населення. Це буде сприяти позитивному вирішенню матеріально-технічних проблем, виділенню достатніх коштів на реалізацію програм розвитку.

Найважливішими категоріями “паблік рілейшнз” являються преса, телебачення, радіо, які здатні поширювати як позитивний, так і негативний матеріал. Тому бібліотека повинна бути активною в цьому напрямку. Даючи матеріали, необхідно акцентувати увагу на значення бібліотечної діяльності, її вагу в житті регіону чи організації, рекламувати масові заходи, які проводить бібліотека, розповідати про найкращих працівників. Завдяки цьому закріплюється позитивний імідж бібліотеки, зростає її престиж. Важливим доповненням до традиційних методів інформування про діяльність бібліотеки стає веб-сайт.

Реклама виступає одним з самих діючих інструментів бібліотечного маркетингу. Вона виконує різноманітні завдання: формує попит на ресурси та послуги; популяризує нові форми та методи роботи; сприяє поширенню популярності бібліотеки серед

населення; знижує ефект сезонності відвідувань; протидіє конкуренції.

Формує імідж бібліотеки і її фірмовий стиль, який вміщує в себе такі елементи як фірмовий знак, логотип, слоган. Фірмовий знак і логотип бажано розміщувати на усіх виданнях, читацьких квитках, бейджиках, візитках, бланках. Логотип повинен сприйматися миттєво, бути лаконічним, естетично оформленим. Його розробка – це сумісна праця бібліотекарів і професійного дизайнера. Добре коли в обговоренні знака приймають участь і користувачі бібліотеки.

Покращенню іміджу сприяє забезпечення максимального комфорту отримання інформації, якісно нова організація приміщень. Автоматизований читальний зал з виходом в Інтернет, конференц-зал з сучасним технічним устаткуванням, зонування бібліотечного простору з наданням можливості групової роботи, зал з комфортною зоною відпочинку можуть стати доповненням до традиційних читальних залів. Дизайн усіх приміщень повинен бути сучасним і функціональним. Бібліотека може проваджувати в практику відкритий доступ користувачів до фондів.

Модернізуючи приміщення, потрібно приділяти увагу освітленню, кондиціонуванню повітря, зручним м'яким стільцям, комфортному температурному режиму. Дизайнерські рішення повинні бути спрямовані на те, щоб людина мала змогу найкраще задовольнити свої інформаційні потреби і при цьому отримати художню насолоду.

Інформаційний дизайн передбачає такий принцип формування інтер'єру, який би забезпечував відвідувачам вільну орієнтацію у просторі бібліотеки. У зручному місці повинні знаходитися правила користування бібліотекою, дошка оголошень, книжкові та художні виставки. Вільно почуватися в бібліотеці допоможуть і спеціальні таблички із вказівкою місця знаходження філіалів, читальних залів, її відділів.

Імідж бібліотечної професії є однією з найбільш болісних проблем. Нажаль покращити його дуже складно. Існуючий статус бібліотек і бібліотечних працівників не адекватний їх ролі в суспільстві. Вимоги користувача до бібліотекаря значно підвищилися за останній час. В особі бібліотекаря він вбачає, насамперед, компетентного консультанта, аналітика, бібліографа.. Тому, якісна освіта, відповідний вимогам часу професійний рівень, систематичне підвищення кваліфікації, самоосвіта працівників стають одними з основних вимог професії.

Бібліотекар-професіонал повинен володіти не тільки методикою і технологією обслуговування, але й певними навичками визначення способу мислення користувача, його мотивів, інтересів. Потрібно виробити у себе позитивне ставлення до своєї праці, колег, читачів. Бути доброзичливими, уважними, мати велике терпіння, вміти

зосереджуватися на потребах інших людей, співчувати та допомагати їм. Бібліотечним працівникам треба вміти опановувати негативні емоції, переборювати погані настрої.

Оцінка результатів щодо заходів по створенню чи змінінню іміджу представляють проблему. Імідж принципово важко оцінити по якості, по якимось об'єктивним критеріям, хоча практична оцінка іміджу дуже висока. Як правило, в реальній оцінці іміджу виступають такі критерії:

а) самовідчуття клієнта. Вдалим вважається той імідж, який викликає очікуєміи спектр відчуттів – задоволення;

б) появилення плануємих оцінок з боку оточення;

в) практичне досягнення запланованої мети при суб'єктивній впевненості, що досягнення відбулося за допомогою іміджу.

Сьогодні бібліотекарі гостро усвідомлюють, що для утримання користувачів необхідно вивчати їх ставлення до бібліотеки, чітко слідкувати за її репутацією, добре знати її сильні та слабкі сторони. Бібліотеці, як ніколи раніше, необхідно підтримувати позитивне відношення до себе з боку населення, органів влади, потенційних інвесторів і грантодавців, тому що це допоможе їй зберегти і поширити свій сегмент інформаційного ринку, примножити свою славу.

Література

1. Герасимова Л.Н. Маркетинг в библиотеке: Учебное пособие / Л.Н.Герасимова, О.Н. Кокойкина. - М.: МГИК, 1993.- 64 с.
2. Матлина С.Г. Привлекательная библиотека, или Что может реклама: Практическое пособие / С.Г.Матлина.- Изд. 2-е, доп. и перераб. – М.: Изд-во "Либерей", 2000. – 128 с.
3. Перельгина Е.Б. Психология имиджа: Учебное пособие / Е.Б. Перельгина. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 223 с.
4. Езова С.А. Коммуникативная составляющая имиджа библиотекаря, библиотеки / С.А.Езова // Научные и технические библиотеки. – 2007. – №4. – С.15-21
5. Горювий В. Імідж бібліотечного працівника в сучасній науці / В.Горювий // Бібліотечний вісник. - 2002. - №5. – С. 3-7
6. Семенова Е. Имидж в цифровом измерении / Е.Семенова, М. Митюкова // Шкільна бібліотека. – 2008. - №4. - С. 47-49
7. Маслакова Н. Сучасні тенденції формування професійного іміджу бібліотекаря (пленарне засідання) / Н.Маслакова // Бібліотечний вісник. – 2002. – №6. - С. 2-5
8. Матвеев М.Ю. Проблемы имиджа библиотечной науки, образования и профессии / М.Ю.Матвеев // Научные и технические библиотеки. - 2008. - №5. – С. 80-91
9. Медведєва Є. Формування комунікативної культури бібліотечних працівників / Є.Медведєва // Бібліотечний вісник. – 2002. - №6. – С.52-55



Т.А. Сіденко,
*завідувач інформаційно-
бібліографічним відділом*

Бібліотека ХХІ століття – проблеми підвищення кваліфікації

*«Цель библиотечной работы –
всегда и везде служит возвышению
читателей».*

Н.А. Рубакин

«Обучая, мы учимся сами»

Сенека

Діяльність бібліотек має величезне значення для життя суспільства. Існуючи багато сотень років, зберігаючи для людства книги і багато інших документів в яких зафіксовано все те, що людство відкрило і винайшло, бібліотеки сприяли і сприяють розвитку науки, прогресу всього суспільства і кожної окремої людини

Професія бібліотекаря існує у первинному вигляді більше одного тисячоліття, але склалася як окреме спеціально-професійне явище лише в XVII-XVIII ст. Роком усвідомлення існування професії бібліотекаря вважається 1876 р. - коли було створено перше у світі професійне об'єднання бібліотекарів - Американська бібліотечна асоціація.

Бібліотечна освіта в Україні почалася лише у 1925 році, - на той час у Харкові.

Передумови наукового дослідження бібліотечної професії, розробка форм, методів, змісту підготовки бібліотечних фахівців створюються лише до початку 60-х років. Предметом комплексних спеціальних досліджень бібліотечна професія стає в середині 70-х років. Основними аспектами досліджень стають соціально-психологічні особливості діяльності бібліотечних фахівців, склад та динаміка кадрових ресурсів бібліотек, питання удосконалення системи підготовки і підвищення кваліфікації бібліотекарів. В 80 - 90-ті роки актуальними стають статус і престиж бібліотечної професії, диференціація бібліотечної праці, кадрові ресурси, професійна

міграція і мобільність кадрів, професійно-кваліфікаційна структура кадрів бібліотек.

Сучасний світ вступив у нове століття – століття інформації, нових наукових знань, нових інформаційних технологій та освіти.

Нові процеси, що відбуваються в Україні, пов'язані зі змінами в управленні і економіці, як відомо, призвели до змін у всіх сферах суспільства.

У наш час практично неможливо знайти сферу людської діяльності, яка б не потребувала інформаційно-бібліотечного обслуговування чи використання нових інформаційних технологій

Зростає роль спеціальних інститутів, відповідальних за накопичення і розповсюдження значимої інформації. Перед сучасними бібліотеками відкриваються не тільки великі можливості, а й ряд проблем, вирішувати які зараз не всі готові. Збільшується потік інформації і сучасні технології накладають певну відповідальність на бібліотечних фахівців за виховання інформаційної культури своїх користувачів, що передбачає вільну орієнтацію в сучасних джерелах інформації, навички роботи з комп'ютером і оргтехнікою, оволодіння культурою спілкування і читання. Розширюється бібліотечна сфера у мережевому середовищі. Зростає віртуальне спілкування.

Сьогодні бібліотеки виконують надзвичайно складні й відповідальні завдання. Вони сприяють демократизації суспільства, формують фонди інформаційних ресурсів, впроваджують нові технології, зберігають культурне надбання народу.

Кардинальні зміни останніх років в інформаційних технологіях, широке впровадження комп'ютерної та інформаційної техніки у бібліотеках та інформаційних центрах, перехід на ринкові відносини ставлять нові вимоги до професійної підготовки фахівців у сфері інформаційної культури.

В умовах реформування освіти за Болонською системою посилились вимоги і до спеціалістів бібліотек, особливо бібліотек ВНЗ. Сучасний бібліотекар своїм соціальним призначенням повинен сприяти оволодінню новими знаннями, яких сьогодні надзвичайно потребує наше суспільство. Відбуваються зміни і в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні, змінюються вимоги до бібліотекарів, які задовольняють різноманітні інформаційні потреби різних категорій користувачів бібліотек.

Сьогодні працювати в бібліотеці важче, ніж раніше, але набагато цікавіше.

Саме бібліотекар стає для читача помічником, посередником і провідником в океані інформації. Бібліотечна професія відзначається багатогранністю своєї діяльності.

В зв'язку з цим виникає ряд запитань. Яким повинен бути бібліотекар як спеціаліст? Чи однакові вимоги до спеціалістів, що

працюють у різних типів бібліотек? І якою повинна бути бібліотека а також бібліотекар ВНЗ.

Впровадження нових інформаційних технологій диктують нові вимоги до бібліотечного фахівця. Високу якість інформаційно-бібліографічних послуг в сучасній бібліотеці може забезпечувати лише бібліотекар, що володіє спеціальною освітою, професійною компетентністю.

Бібліотечна діяльність це самовіддана і копітка робота, без якої інформація, що зберігається в бібліотеці, може залишитися невикористаною. Сучасна бібліотека – це своєрідна модель Всесвіту, що своєю системністю впливає на розвиток інтелекту студента, привчає знаходити потрібне у величезних інформаційних потоках.

Успішне виконання завдань, що стоять перед бібліотеками вимагає постійного вдосконалення кваліфікації бібліотекарів.

Проблеми підвищення кваліфікації і професійного зростання бібліотечних фахівців завжди були актуальними. Особливо гостро ми відчуваємо цю проблему сьогодні, оскільки бібліотеки, не залежно від типу, як ніколи раніше відчувають обмеженість фінансового забезпечення і тому знаходять шляхи раціонального використання ресурсів: кадрів, фондів, СБА, технологічного оснащення. Також бібліотеки прагнуть інтегруватися в світовий інформаційний простір, модернізувати основні бібліотечні процеси, залучаючи весь кадровий персонал до інноваційних перетворень.

Зазначимо, що діяльність бібліотекаря обов'язково залежатиме від типу бібліотеки в якій він працює, від постановки першочерговості виконання нею функцій

У наукових дослідженнях і публікаціях відзначається, що кожна бібліотека виконує приблизно 20 функцій.

- Організовує диференційоване обслуговування користувачів читальних залах, на абонементів і інших підрозділах;
- Здійснює інформаційне обслуговування користувачів;
- Безкоштовно забезпечує читачів основними бібліотечними послугами;
- Реалізує можливості взаємного використання бібліотечних фондів за допомогою міжбібліотечного абонементів і внутрішнього книгообміну.
- Здійснює науково-бібліографічну діяльність;
- Забезпечує комплектування фонду відповідно до навчальних освітніх програм, навчальних планів спеціальностей
- Поповнює свої бібліотечні фонди за рахунок придбання літератури, періодичних видань.
- Аналізує використання фондів, забезпеченість літературою навчальних дисциплін з метою коректування планів комплектування фондів

- Здійснює розміщення фондів, забезпечує їх збереження, реставрацію і копіювання.
- Здійснює наукову обробку фондів і розкриває їх через систему каталогів і картотек; паралельно створює електронний каталог.
- Проводить науково-дослідну, методичну роботу (аналітичну, організаційну, консультаційну) по вдосконаленню всіх напрямів діяльності бібліотеки.
- Впроваджує передові бібліотечні технології, результати науково-дослідних робіт. Проводить соціологічні дослідження з метою вивчення читацького інтересу, попиту на бібліотечні послуги, якості бібліотечних послуг.
- Організовує систему підвищення кваліфікації бібліотечних працівників.

Бібліотеки ВНЗ поєднують в собі інформаційні й освітні функції, володіють достатніми ресурсами та найбільш наближені до своїх читачів

У бібліотеках ВНЗ все більш необхідними виступають соціально-комунікаційні функції бібліотечної діяльності, що потребують вдосконалення знань у цій галузі. Все це викликає необхідність професійного вдосконалення фахівців.

Сьогодні на зміну висококваліфікованим фахівцям до бібліотечно-інформаційної сфери приходять працівники інших галузей, не завжди з потрібним рівнем підготовки та досвідом.

Останнім часом зазначається інертність бібліотекарів, байдужість до теорії бібліотечної справи, не бажання виділитись, відсутність роздумів з приводу своєї діяльності, своїх професійних проблем.

Система бібліотек ВНЗ 3-4 рівнів акредитації нараховує 362 бібліотеки з них державної і комунальної форм власності - 232 бібліотеки. Кожна з них виконує вагомую роль в інформаційному забезпеченні навчального процесу вищого навчального закладу. Впровадження і використання сучасних інформаційних технологій вже увійшло у практику роботи більшості бібліотек ВНЗ.

Сьогодні у більшості бібліотек працюють переважно люди пенсійного та перед пенсійного віку. За останні роки до бібліотек практично не приходять молоді спеціалісти.

Якщо поглянути статистичні дані, то ми побачимо таку картину сьогодні в бібліотеках ВНЗ України працює 7455 бібліотекарів і бібліографів. Якщо проаналізувати штатний склад то ми побачимо що вищу освіту мають 5490 осіб, в тому числі бібліотечну - 2373, стаж роботи в бібліотеках більш 15 років мають 2945 осіб.

Спостерігається процес старіння найбільш кваліфікованого професійно підготовленого шару бібліотечних фахівців.

Переважно працюють жінки у віці 45 і старші, або зовсім молоді дівчата, які ще навчаються.

Видатні вчені бібліотекознавці вважають, що бібліотека буде життєздатною, якщо в ній підтримуватиметься рівновага вікових пропорцій, коли три величини мають однакове співвідношення 1:1:1, тобто кількість робітників за віковими групами повинна бути такою: молодь — 33%, робітники середнього віку — 33%, робітники віком понад 50 років — 33%. Такі пропорції дотримуються в дуже незначній кількості бібліотек. Та це не заважає іншим бібліотекам працювати ефективно та виконувати свою головну місію — бути інформаційним та інтелектуальним центром.

Ефективність роботи будь-якої бібліотеки в першу чергу залежить від якісного складу персоналу, а це рівень освіти і стаж роботи в бібліотеці.

Важливим показником, що істотно впливає на міру професійної майстерності, є стаж роботи на бібліотечній ниві (а значить, отриманий досвід). При аналізі цього показника були виділені наступні вікові блоки: до 3 років, від 3 до 9 років, від 10 до 20, років, понад 20 років.

Стаж роботи в бібліотеці

Аналіз показує, що кількість бібліотекарів, що пропрацювали в бібліотеці інституту менше 3 років, склало в середньому 13% від загальної кількості працюючих, доля співробітників із стажем роботи до 10 років дорівнює 68%, 10-20 років стажу – 11% і більше 20 років – 8%. Більше 20 років пропрацювали в бібліотеці 3 співробітника. Середній стаж роботи в бібліотеці інституту керівних кадрів склав 17 років.

Вікова ситуація

Аналізуючи вікову ситуацію ми бачимо, що число молодих співробітників (до 30 років) склало в середньому 42% від загальної кількості працюючих. Вікова категорія співробітників до 40 років складає 32% від працюючих і від 40- і вище – 27% від загальної кількості працюючих.

Це говорить про дуже високий потенціал, оскільки молоді співробітники і співробітники віком до 40 років через свої вікові особливості легше опановують сучасну техніку і технології, пристосовуються до змін. Тому, при прийомі на роботу перевагу треба віддавати молодим кадрам.

Середній вік бібліотечних працівників склав - 38 років

Освіта

Аналіз рівня освіти співробітників бібліотеки показує що вищу освіту мають 68% співробітників бібліотеки, але лише 7% від загального числа працюючих має вищу спеціальну освіту і 7% має спеціальну базову освіту.

Стан кадрів бібліотеки ЧДІЕУ зайвий раз підтверджує загальну тенденцію кадрової ситуації в бібліотеках країни, а саме те, що число

бібліотечних працівників, що не мають спеціальної бібліотечної освіти, перевищує кількість професійно підготовлених.

Безмежні інформаційні потреби і запити, користувачів, повинні бути успішно реалізовані бібліотечно-інформаційними установами але тільки за наявності наступних умов:

- Перехід до якісно нових технологій роботи з інформацією.
- Досягнення належного рівня інформаційної культури користувачів.

Але найголовніше:

- Висока міра інформаційної компетентності фахівців бібліотечно - інформаційного сервісу.

Тому бібліотекар повинен постійно вчитися, аби встигнути за змінами. Яку б бібліотекар не отримав освіти, коли він приходить до конкретної бібліотеки, то повинен вивчити її особливості, отримати навички спілкування з конкретними користувачами і колегами в конкретній обстановці

Аби підняти рівень професіоналізму в бібліотечній роботі, кожному бібліотекареві треба стати професіоналом, опанувати спеціальні знання та навички і це можливо лише за однієї умови – якщо у бібліотеці функціонує система підвищення кваліфікації.

Ефективне функціонування системи підвищення кваліфікації забезпечує: конкурентоспроможність бібліотеки, поліпшення показників її виробничої діяльності, високий професіонально-кваліфікаційний рівень. Підвищення кваліфікації повинно передбачати не лише фах бібліотекаря, але й підвищення рівня його культури, розширення загального кругозору.

Підвищення кваліфікації бібліотечних працівників — це не тільки система заходів, а постійний і планомірний процес, метою якого є суттєве поліпшення діяльності бібліотеки, підготовка бібліотекаря-професіонала до того, щоб він брав на себе нові завдання і виконував їх.

Кінцевим результатом вимірюється ефективність всієї системи підвищення кваліфікації.

Розвиток і вдосконалення роботи по підвищенню кваліфікації у бібліотеці повинно будуватися з врахуванням концепції розвитку бібліотеки.

Перспективним напрямком діяльності бібліотеки ЧДІЕУ є стратегічне управління інформаційними ресурсами. Стратегія визначає місію і концепцію бібліотеки як важливого наукового та навчального підрозділу інституту.

Пріоритетними напрямками розвитку нашої бібліотеки є:

- Модернізація структури управління бібліотечними ресурсами
- Оптимізація складу фонду

- Удосконалення бібліотечно-інформаційних послуг на основі використання мережевих технологій. Зміни форм та якості послуг.
- Подальша автоматизація технологічних процесів.
- Проведення науково-дослідницької роботи, спрямованої на удосконалення всіх напрямків діяльності, створення творчих та конструктивних відносин з іншими бібліотеками ;
- Підвищення професійного рівня за допомогою розвитку навчання співробітників відповідно до сучасних потреб та професійних стандартів
- Створення комфортних умов для читача та персоналу.

Тому бібліотека зацікавлена в тому, аби в кадровому складі переважали висококваліфіковані фахівці, що вільно володіють не лише бібліотечними навиками, але і навиками та знаннями в суміжних з бібліотечною професією областях. Зокрема в соціології, маркетингу, економіці, комп'ютерних технологіях.

Традиційно бібліотекар мав справу з документами на паперових носіях, які не вимагали при їх відтворенні технічних пристроїв. Зараз все частіше він працює з аудіо і відеоматеріалами, дискетами, компакт-дисками, електронними виданнями. Отже, йому необхідне також володіння відповідними технічними засобами.

Система підвищення кваліфікації бібліотекарів допомагає виявити ініціативних фахівців і сприяє їх професійному зростанню.

Адже лише навчаючись людина розвивається і як особа, і як професіонал.

Основними пріоритетними напрямками системи підвищення кваліфікації наукової бібліотеки ЧДІЕУ є:

- формування інтелектуально - інформаційної культури фахівців в системі безперервної групової і індивідуальної освіти;
- підвищення рівня професійної компетентності співробітників;
- пробудження здатності на основі отриманих знань самостійно спостерігати, аналізувати і знаходити рішення в різних ситуаціях;
- знання комп'ютерних технологій.

Втілення діючої системи ґрунтується на наступних чинниках:

- на бажанні і готовності колективу підвищити рівень своєї професійної компетентності;
- на залученні висококваліфікованих фахівців для проведення занять, включених в програму;
- на від лагодженій формі подачі матеріалу.

Важливе місце в концепції кадрової політики наукової бібліотеки ЧДІЕУ є позиція підвищення кваліфікації і самоосвіти робітників бібліотеки. Щорічно бібліотека передплачує 8-10 професійних видань, на сторінках яких ми знаходимо для себе багато корисного та цікавого, знайомимося з професійними надбаннями колег з бібліотек різних регіонів, різних країн, втілюємо найкращі ідеї в практику роботи

нашої бібліотеки. Також ми намагаємося вивчати на місцях досвід роботи бібліотек, виїжджаємо у відрядження, відвідуємо бібліотеки інших ВНЗ.

Визначені напрями, по яких здійснюється підвищення кваліфікації в Науковій бібліотеці ЧДІЕУ

Перший напрямок це:

- проведення тематичних і інформаційних оглядів;
- вивчається організаційно-регламентуюча та технологічна документація;
- здійснюється накопичення методичного матеріалу та статей професійного напрямлення в тематичних папках;
- самостійно вивчаються періодичні видання з бібліотечної проблематики;
- бібліотечні працівники приймають участь в конференціях, семінарах та інших заходах.

Другий напрямок в системі підвищення кваліфікації пов'язаний з придбанням знань, умінь і навичок в галузі комп'ютерних і нових інформаційних технологій.

Третій напрямок - розробка і удосконалення організаційно-регламентуючої і технологічної документації бібліотеки.

Треба постійно піднімати і розвивати рівень професійних знань. Ця робота і складає основу підвищення кваліфікації, її суть.

Кожен колектив повинен бути об'єднаний однією ідеєю, з розумінням сприймати всі складні проблеми, пов'язані з розвитком бібліотеки.

Кожна бібліотека розробляє свої напрямки системи підвищення кваліфікації з врахуванням концепції бібліотеки і пріоритетних напрямків роботи ВНЗ.

Процес підвищення кваліфікації — це консультації провідних фахівців, обмін досвідом, огляди, лекції, науково-практичні конференції, виробничі наради в підрозділах практикуми, семінари, самоосвіта, індивідуальні плани роботи, індивідуальне планування підвищення кваліфікації.

Також необхідно застосовувати в практиці підвищення кваліфікації такої форми навчання, як наставництво та декади молодого фахівця ці форми ефективні в процесі навчання передусім нових співробітників.

Формами самоосвіти бібліотекарів можуть бути:

- професійне читання;
- відвідини бібліотечних сайтів;
- неформальне спілкування з колегами та інше.

Для того, щоб відчувати себе впевненіше у інформаційному світі що швидко змінюється, бібліотекареві варто включати до кола свого професійного читання не лише видання бібліотечної тематики, але і

нові публікації по економіці, праву, педагогіці, психології, історії. Важливе вивчення іноземних мов, знання літератури з комп'ютерних технологій (це відкриває нові можливості для самостійного пошуку і аналізу професійної інформації за іноземними джерелами). Позитивним моментом самоосвіти, як форми підвищення кваліфікації, є і те, що людина може вибрати свій шлях розвитку самостійно, у відповідності з індивідуальними особливостями.

З врахуванням нових вимог до бібліотечної професії система підвищення кваліфікації зазнала істотних змін. Окрім традиційних семінарів з'явилися нові активні форми підвищення кваліфікації: конференції-презентації, виїзні семінари, семінари-тренінги, майстер-класи, круглі столи, ділові ігри, і тому подібне.

Ділові ігри та бесіди за круглим столом дозволяють привернути увагу співробітників до актуальних проблем теорії і практики бібліотечної галузі. Істотне значення має вибір актуальної теми конференції, засідання.

Однією з цікавих форм роботи можна вважати створення фільмів на цікаві теми щодо бібліотеки, бібліотечної діяльності а також на теми навчально-виховного напрямку. Проведення оглядів літератури та тематичних виставок, надання цікавої інформації користувачам через трансляцію на комп'ютерні мережі інституту. Такі форми роботи формують звичку мислити оперативно, творчо, триматися вільніше, професійно виражати свої думки.

Звичайно, таку систему підвищення кваліфікації не можна вважати завершеною, але вона цікава вже тим, що виникла через насущну потребу в додаткових знаннях.

Рівень професіоналізму важко виміряти. Він не залежить від кількості проведених років у бібліотеці. Не можна вважати того, хто має диплом бібліотекаря, професіоналом, бо професіонал повинен вчитися безперервно.

Підводячи підсумок можна сказати що мета підвищення кваліфікації це оновлення теоретичних та практичних знань спеціалістів.

Знання традицій, професійний досвід старших колег дозволяють віднайти нове, нетрадиційне, а енергія, ентузіазм, мобільність, молодих спеціалістів дозволяють втілювати інновації. У нового покоління бібліотекарів більше енергії, вони більш адаптовані до вимог сучасного життя і, звичайно ж, прагнуть до того, щоб суспільство було зацікавлене в їх праці. Наші молоді бібліотекарі — активні і ділові, відповідальні та ініціативні, творчі та грамотні.

Світ змінився і буде змінюватися. Бібліотеки в світі, який змінюється, також змінюються. Вони не бояться цих змін, не стоять на місці. Бібліотека буде вдосконалюватися завжди і буде виконувати свою високу місію переходу від інформаційного

суспільства до відкритої бібліотеки та суспільства, побудованого на знаннях.

Бібліотекам потрібна підтримка, а сил, знання та ідей у бібліотекарів вистачить.

Література

1. Езова С.А. Библиотека – центр человеческого общения / С.А. Езова // Библиотекосведение. – 2006. – №11. – С. 123–125.
2. Жукова Т.Д. Профессиональное сознание библиотекаря: теоретический анализ проблемы / Т.Д.Жукова // Школьная библиотека. - 2007. – 34. – С. 17-26.
3. Чачко А.С. Бібліотекарі в інформаційному суспільстві: не проблема, а реальність / А.С. Чачко // Вісник Книжкової палати. – 2001.- № 10 – С. 23–25.
4. Шевченко І. Нові підходи до організації підвищення кваліфікації бібліотекарів: розвиваємо дистанційне навчання / І.Шевченко // Бібліотечний форум України.- 2009.- № 3.- С.32-35.
5. Журавльова І. Доступність і відкритість інформації у стратегії розвитку бібліотеки ВНЗ/ Ірина Журавльова // Вища школа. - 2008.- № 7.- С44-54.
6. Левківський К. Бібліотека вищого навчального закладу – ключова ланка інформаційного забезпечення навчального процесу на сучасному етапі / Казимір Левківський // Вища школа.- 2008.- № 5.- С.33-41.



УДК 027.7
ББК 78.3

М.В. Ткач,
бібліотекар I категорії ЧДІЕУ

Бібліотекар і користувач: психологічні аспекти спілкування

Кожна людина - психолог.

Поняття „психологія” з’явилося лише у 16 ст., воно включає в себе декілька різних та водночас тісно взаємопов’язаних змістів. Передусім, це ті психологічні знання, які людина накопичила у процесі спільної праці, під час спілкування, спостереження один за одним, та за власною психологічною діяльністю - так звана „донаукова психологія ” чи „житейська”. Але, краще було б говорити про „ненаукову ” психологію, бо вона співіснує з науковою

психологією. Адже у повсякденному, побутовому плані кожен з нас є психологом.

Кожен з нас із раннього дитинства вміє „читати ” за зовнішніми проявами емоційний стан іншої людини - за мімікою, жестами, голосом, поведінкою, навіть ритмом дихання. І при цьому враховувати ці зміни для власних потреб, так кожна людина вже з раннього дитинства розуміє коли слід звертатися з проханням, а коли слід зачекати.

Досвідчений бібліотекар також є гарним психологом у побутовому розумінні. Він одразу розрізнить бувалого читача від розгубленого користувача першокурсника, що потребує допомоги, швидко зорієнтується в будь – якій ситуації і зможе підібрати потрібний стиль спілкування.

Будь-яка професія має величезний набір характеристик, основні з яких варто дослідити кожному, хто постає перед вибором професійної діяльності. Російський вчений О.Є. Климов запропонував залежно від предмета праці, всі професії схематично розділити на п'ять типів:

"ЛЮДИНА – ПРИРОДА" – де предметом праці є рослинні організми, тваринні організми, мікроорганізми;

"ЛЮДИНА – ТЕХНІКА" - тут ведучий предмет праці — технічні об'єкти (машини, механізми), матеріали, види енергії;

"ЛЮДИНА – ЛЮДИНА" - ведучим предметом праці тут є – люди;

"ЛЮДИНА – ЗНАКОВІ СИСТЕМИ" - тут предметом праці є умовні знаки, цифри, коди, природні або штучні мови;

"ЛЮДИНА – ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ" - тут головний, ведучий предмет праці - художній образ, способи його побудови.

Ускладнюючим фактором бібліотечно–інформаційної професії є те, що вона об'єднує в собі два типи професій („людина – людина ” та „людина - знакові системи ”), органічно поєднуючись в одну: „людина – знакові системи – людина ”. А, це в свою чергу означає, що необхідні знання по психології особистості, психології спілкування, психології інтелектуально – інформаційної діяльності в цілому і психології сприйняття інформації. Обслуговування в бібліотеці ВНЗ – це високий рівень спілкування бібліотекаря з науковцями і студентами, вміння надати необхідну інформацію, виявити зацікавленість і обізнаність у їх потребах. В сучасному обслуговуванні користувачів, яке є основою бібліотечної діяльності, відбуваються великі зміни. Змінюються потреби користувачів. Ступінь задоволення читача – головний критерій оцінки нашої роботи, результат, за яким читач усвідомлює доцільність і необхідність звернення до його послуг. Якісне задоволення інформаційних запитів читачів постійно перебуває в полі зору бібліотечних працівників. Складність визначення його в тому, що результати стають

очевидними не відразу, а тільки після закінчення певного періоду часу. Існує три вектори бібліотечного спілкування:

- між бібліотекарями;
- між читачами;
- між бібліотекарем і читачем.

Проблема спілкування бібліотекаря і читача є центральною і тому найбільш вивчаємою.

Основами бібліотечної ділової комунікації – є не контракт, не угода (як документ), а стосунки, домовленість партнерів і односторонців складають її засади як комунікативної системи. Комунікація в бібліотеці ґрунтується на єдності цілей та інтересів, на доброзичливості бібліотекарів і читачів, на врахуванні моральних норм і відповідній поведінці. У діловій комунікації, притаманній бібліотеці, виділено два напрямки: стратегічний - орієнтація на довготермінову дію та оперативний - реакція на ситуацію.

Ще складніше визначити рівень культури обслуговування. Бібліотекарів спеціально не готують до живої взаємодії з читачем. І якщо в особистому житті ми можемо уникнути контакту з неприємними, “вередливими”, складними людьми, то в професійній діяльності про це не може бути й мови. Бібліотеку не можна вважати оазисом, ізольованим від оточуючої дійсності. Двері бібліотек відчинені для кожного, у кого виникло бажання її відвідати. Та цілі відвідування у кожного різні. Комуś потрібна допомога підібрати літературу на курсову чи на дипломну роботу, а хтось йде до бібліотекаря аби спитатись поради, як у авторитетної, незацікавленої третьої особи. Тож, успішна взаємодія між бібліотекарем та читачем завжди залишається на межі мистецтва. А, буде контакт між читачем і бібліотекарем плодотворним, в більшості залежить від бібліотекаря.

З особистого досвіду знаю, що підвищувати голос, сваритись – марно, а звертаючись на “ВИ”, на ім’я – по батькові спокійним, розміреним, доброзичливим голосом можна збити з пантелику роздратованого користувача і перевести розмову на потрібний “лад” і тему. Таку індивідуально - діалогічну форму спілкування ефективно використовувати з читачами – боржниками, коли не вчасно повертаючи взятю на абонемент літературу користувач намагається уникнути відповідальності. Чи звертаючись до бібліотекаря користувач просить принести йому всю літературу, що є, наприклад з соціології – не розуміючи, що кількість примірників може бути більше 100, і така заявка є невірною. Ми просимо його звернутись до каталогу. На це прохання бібліотекар може очікувати різну реакцію, хтось розгубившись піде геть образившись, хтось буде мовчки намагатись знайти каталог не уявляючи як він виглядає і як їм користуватись. Задача бібліотекаря вчасно прийти на допомогу аби

не образити і не відлякати таких недосвідчених користувачів. Тому підвищення рівня психологічної самоусвідомленості не тільки зробить роботу бібліотекарів більш складною і трудомісткою, а й навпаки розвантажить її допоможе розставити нові акценти.

Які ж вимоги професійної етики визначають професіоналізм і культуру бібліотекаря. Які особистісні якості притаманні бібліотекарю – фахівцю. Першочергово ми всі знаємо: “повага до читача та колег – запорука успіху в трудовій діяльності”. Але крім цього: позитивне відношення до професії, професійна компетентність, прагнення допомогти іншим, потреба у професійному рості, самоповага та повага до інших, здатність до творчості, професійна мобільність, психологічна самоосвіта, постійне самовдосконалення - поєднання таких якостей, і є залогом успішного, висококваліфікованого бібліотекаря – фахівця.

Сучасна людина живе в умовах надзвичайно насиченої інформаційної середовища, а використовувати ті можливості що їй надаються не завжди вміє. Тому дуже важливою є психологічна підтримка та супровід читацької соціалізації. Це обумовлено сучасною соціокультурною ситуацією розвитку читача, існуючого в умовах пересікання книжкової, комп’ютерної, і відео культур, модернізації освіти. Склалась парадоксальна ситуація: за останні роки знизилась і продовжує знижуватись рівень читацької кваліфікації, і в той же час значно збільшився і збільшується об’єм інформації, необхідний для забезпечення життєдіяльності та виконання навчально-професійних задач. Тож, на колективі бібліотеки лежить велика відповідальність, як найякісніше допомогти у вирішенні цих задач і зробити це таким чином або користувачам хотілося знов і знов повертатись до бібліотеки, бо навіть сучасні технології невзможі замінити живе, емоційне спілкування з гарним співрозмовником. І слід завжди пам’ятати - кожна бібліотека на бібліотекарі тримається!

Культура народу – це той великий скарб, національне надбання, що передається від покоління до покоління, примножується, збагачується. Тому значення бібліотек як осередок культури, центру спілкування та інформації стає дедалі більш важливим.

Література

1. Черних. О. Комунікативні аспекти професіоналізму сучасного бібліотекаря [Текст] / О. Черних // Вісник книжкової палати – 2002. - №1. – С. 17-19.
2. Станіславчук Г. Бібліотека – осередок культури, територія спілкування [Текст] / Г. Станіславчук // Бібліотечна планета – 2007. – С. 28-29.
3. Хміль Ф.І. Ділове спілкування: Навчальний посібник. / Ф.І. Хміль – К.: Академія, 2004. – 278 с.
4. Чмут Т.К. Етика ділового спілкування: Навчальний посібник. / Т.К. Чмут, Г.Л. Чайка - К.: Вікар, 2006. – 223 с.
5. Добко Т., Сіра І. Бібліотекар і користувач у системі інформаційних комунікацій / Т. Добко, І. Сіра // "Бібліотечний вісник."- 2002.- № 6.- 21-25 с.

6. Каліберда Н.,Боровкін А. Інформаційна місія бібліотекаря / Н. Каліберда, А. Боровкін // "Бібліотечний вісник".-2002.- № 6.- 6-9 с.

7. Новальська Т. Вплив особистого читання бібліотекарів на рівень професійної компетентності / Т. Новальська // "Вісник Книжкової палати".- 2003.- № 12.- 21-24с.



Відомості про автора

Белінська Валентина Миколаївна	директор наукової бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки і управління
Карпенко Наталія Олександрівна	завідувач відділом, читальний зал періодичних видань. Наукова бібліотека Чернігівського державного інституту економіки і управління
Малєнкова Юлія Олексіївна	бібліотекар I категорії бібліотеки Чернігівського інституту права, соціальних технологій та праці
Мігаль Ірина Іванівна	заступник директора наукової бібліотеки ЧДІЕУ
Мороз Наталія Вікторівна	заступник директора наукової бібліотеки з питань інформаційних технологій Чернігівського державного інституту економіки і управління
Морозов Олександр Сергійович	завідувач музею рідкісної книги Ніжинського державного університету ім. М.Гоголя
Полешко Вікторія Леонідівна	провідний методист бібліотеки Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка
Сіденко Тетяна Анатоліївна	завідувач інформаційно – бібліографічним відділом наукової бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки і управління
Татаренко Ліна Семенівна	директор бібліотеки Чернігівського державного технологічного університету
Ткач Марина Василівна	бібліотекар I категорії наукової бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки і управління
Шарило Світлана Дмитрівна	завідувач відділом комплектування і наукової обробки документів наукової бібліотеки Чернігівського державного інституту економіки і управління

УДК 027.7

ББК 78.3

Б 59

Бібліотека – інформаційний ресурс освіти: стан та перспективи розвитку вузівських бібліотек

*матеріали регіональної міжвузівської науково-практичної
конференції
4 грудня 2009 р.*

Головний редактор

В.М. Белінська

Відповідальний редактор

Н.В. Мороз

Мовне редагування

С.Д. Шарило

Комп'ютерна верстка

Н.В. Мороз

О.П. Баклажко

Підписано до друку 25.11.2009 р. Формат 60x84 ¹/₈

Гарнітура Arial-10

Обсяг 3.97 умовн. др.арк. Обл. вид. арк. 3,2. Наклад 10 прим.

Замовлення № 2

Чернігівський державний інститут
економіки і управління
Наукова бібліотека

Адреса інституту і видавництва:

14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1, кім. 100.